

STØRRELSE OG UDVIKLING AF FUGLEBESTANDE I DANMARK – 2019

Artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet

Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 363

2019

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

STØRRELSE OG UDVIKLING AF FUGLEBESTANDE I DANMARK – 2019

Artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet

Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

No. 363

2019

Jesper R. Fredshavn¹
Thomas Eske Holm²
Jacob Sterup²
Claus Lunde Pedersen²
Rasmus Due Nielsen²
Preben Clausen²
Daniel Palm Eskildsen³
Knud N. Flensted³

¹ Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

² Aarhus Universitet, Institut for Bioscience

³ Dansk Ornitologisk Forening BirdLife (DOF)

AARHUS
UNIVERSITY

DCE - DANISH CENTRE FOR ENVIRONMENT AND ENERGY

Data sheet

Serietitel og nummer:	Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 363
Titel:	Størrelse og udvikling af fuglebestande i Danmark – 2019
Undertitel:	Artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet
Forfattere:	Jesper R. Fredshavn ¹ , Thomas Eske Holm ² , Jacob Sterup ² , Claus Lunde Pedersen ² , Rasmus Due Nielsen ² , Preben Clausen ² , Daniel Palm Eskildsen ³ , Knud N. Flensted ³
Institutioner:	¹ DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, ² Institut for Bioscience, Aarhus Universitet, ³ Dansk Ornitologisk Forening BirdLife (DOF)
Udgiver:	Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi ©
URL:	http://dce.au.dk
Udgivelsesår:	December 2019
Redaktion afsluttet:	December 2019
Faglig kommentering:	Kevin Kuhlmann Clausen, Bioscience
Kvalitetssikring, DCE:	Susanne Boutrup
Finansiel støtte:	Miljøstyrelsen
Bedes citeret:	Fredshavn, J.R., Holm, T.E., Sterup, J., Pedersen, C.L., Nielsen, R.D., Clausen, P., Eskildsen, D.P. & Flensted, K.N. 2019. Størrelse og udvikling af fuglebestande i Danmark – 2019. Artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 46 s. – Videnskabelig rapport nr. 363 http://dce2.au.dk/pub/SR363.pdf
Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse	
Sammenfatning:	Miljø- og fødevareministeriet fremsendte i oktober 2019 Danmarks Artikel 12-rapportering for perioden 2013-2018. Rapporteringen i 2019 er foretaget af Miljøstyrelsen som ansvarlig myndighed på grundlag af rådgivning og metodevalg fastlagt af DCE, Aarhus Universitet. Dansk Ornitologisk Forening / BirdLife Danmark (DOF) har bidraget med data og analyser for fuglearter, der ikke er omfattet af NOVANA-overvågningen. Formålet med denne rapport er derfor at skabe et overblik over resultaterne af den danske Artikel 12-rapportering. Afrapporteringen af fuglearterne er landsdækkende og omhandler i alt 226 arter. I alt er foretaget 245 artsrapporteringer for 46 overvintrende arter, 196 ynglefuglearter og yderligere tre arter, der kun forekommer i trækperioden, og dermed er alle regelmæssigt forekommende danske arter på Fuglebeskyttelsesdirektivets lister omfattet.
Emneord:	Fuglebeskyttelsesdirektivet, Artikel 12
Layout:	Grafisk Værksted, AU-Silkeborg
Foto forside:	Dobbeltbakkasin Foto: Bjørn Frikke
ISBN:	978-87-7156-464-8
ISSN (elektronisk):	2244-9981
Sideantal:	46
Internetversion:	Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) som http://dce2.au.dk/pub/SR363.pdf

Indhold

Forord	5
Sammenfatning	7
Summary.....	10
1 Ænder.....	14
2 Lappedykkere og andre vandfugle	16
3 Rovfugle	18
4 Hønsefugle, vandhøns og trane	20
5 Måger, terner og alkefugle	22
6 Vadefugle.....	24
7 Duer, spætter, ugler mm.....	26
8 Svaler, lærker m.m.	28
9 Drosler og andre småfugle.....	30
10 Sangere m.m.....	32
11 Kragefugle og tornskader	34
12 Mejser og andre småfugle	36
13 Finker, værlinger m.m.....	38
14 Overvintrende vandfugle	40
15 Referencer.....	45

Forord

Hvert sjette år skal Danmark, jf. fuglebeskyttelsesdirektivets Artikel 12, rapportere størrelse og udvikling af fuglebestande samt Natura 2000-forvaltningsindsatsen til EU-kommissionen. Miljø- og Fødevareministeriet fremsendte i oktober 2019 Danmarks Artikel 12-rapportering for perioden 2013-2018. Rapporteringen i 2019 er foretaget af Miljøstyrelsen som ansvarlig myndighed på grundlag af rådgivning og metodevalg fastlagt af DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet. Dansk Ornitologisk Forening BirdLife (DOF) har bidraget med data og analyser for fuglearter, der ikke er omfattet af NOVANA-overvågningen.

Denne rapport resumerer indholdet i den fremsendte database til EU-kommissionen. Rapportens tabeller er trukket direkte fra databasen, og teksten redegør kort for statusvurderingerne.

Inden opgavens udførelse forelå en klar opgavefordeling mellem DCE, Miljøstyrelsen og DOF, hvor hvert element i afrapporteringen var fastlagt. DCE har leveret analyser og vurderinger af ynglefugle og overvintrende fuglearter på grundlag af data fra det nationale overvågningsprogram NOVANA. Miljøstyrelsen har bidraget med oplysninger om udpegning af fuglebeskyttelsesområder, forvaltningsindsats og fremtidige trusler. Det er Miljøstyrelsen som ansvarlig myndighed, der har fremsendt den endelige database til EU-kommissionen. DOF har leveret data for samtlige ynglefuglearters udbredelse på grundlag af data fra DOFbasen og analyser og vurderinger for ynglefuglearter, der ikke er omfattet af NOVANA-programmet. DCE har stået for den faglige kvalitetssikring af rapporteringen.

Tilvejebringelse af analyser af bestandsopgørelser og udvikling m.m. til brug for Danmarks Artikel 12-rapportering har været bistået af en faglig arbejdsgruppe bestående af:

Michael Borch Grell, Miljøstyrelsen
Anders Bergholtz Friis, Miljøstyrelsen
Knud Flensted, Dansk Ornitologisk Forening
Daniel Palm Eskildsen, Dansk Ornitologisk Forening
Thomas Eske Holm, DCE, Aarhus Universitet
Rasmus Due Nielsen, DCE, Aarhus Universitet
Jesper Fredshavn, DCE, Aarhus Universitet.

Michael Borch Grell fra Miljøstyrelsen har været ansvarlig for den danske Artikel 12-rapportering. Knud Flensted og Daniel Palm Eskildsen, begge fra DOF, har bidraget med datagrundlag og analyser for flertallet af arterne uden for NOVANAs overvågningsprogram. Rapportens tekst er alene forfattet af DCE's forfattere. Miljøstyrelsen og DOF har haft mulighed for at kommentere på rapportteksten inden publiceringen, uden at det har givet anledning til ændringer.

Blåhals. Foto: Kevin Kuhlmann Clausen.

Sammenfatning

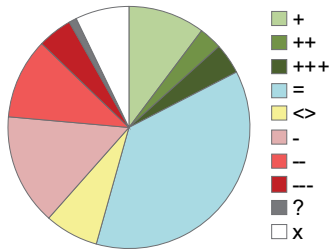
Den danske Artikel 12-rapport blev i form af en database fremsendt til EU-kommissionen i oktober 2019. Afrapporteringen af fuglearterne er landsdækkende og omhandler i alt 226 arter. I alt er foretaget 245 artsrapporteringer for 46 overvintrende arter, 196 ynglefuglearter og yderligere tre arter, der kun optræder i trækperioden og dermed er alle regelmæssigt forekommende danske arter på fuglebeskyttelsesdirektivets lister omfattet. Medlemslandenes rapporter er tilgængelige på EU-kommissionens hjemmeside, men ud fra databaserne resultater er det vanskeligt at få et overblik over rapporteringen. Formålet med denne rapport er derfor at give et overblik over resultaterne af den danske Artikel 12-rapportering.

DCE's faglige grundlag for Artikel 12-rapporteringen er tilgængelig på nettet under www.novana.au.dk. Her er data fra 45 ynglefuglearter og 46 overvintrende arter, der er omfattet af NOVANA-overvågningen. For 166 fuglearter, der ikke er dækket af NOVANA-overvågningen, har DOF benyttet data fra det netop afsluttede Atlas III projekt (DOF 2019), DOF's punkttællinger (Moshøj m.fl. 2018), DOF's projekt om truede og sjældne ynglefugle, DATSY, (Nyegaard m.fl. 2014)) og Caretaker projektet (Vikstrøm m.fl. 2015) samt data fra DOFbasen. Bestandsstørrelser for de almindeligste arter er vurderet ud fra Jacobsen (1997) i kombination med punkttællingstrends. DCE har kvalitetssikret metoder og vurderinger, og Miljøstyrelsen er den ansvarlige myndighed over for EU-kommissionen.

I NOVANA-overvågningen er der i 2012-17 foretaget en intensiv overvågning af ynglefuglearter baseret på registreringer af Miljøstyrelsens medarbejdere o.a., hvor bestandsstørrelsen opgøres i form af fuldstændige optællinger. I 2012-16 er der endvidere foretaget en ekstensiv overvågning, baseret på data fra DOF, hvor alene arternes udbredelse registreres. For de overvintrende vandfugle er overvågningen foretaget af DCE, Aarhus Universitet, som også har opgjort bestandsestimaterne. Udviklingen i bestandsstørrelse for perioderne 2007-2018 og perioden 1980-2018 dokumenteres i det omfang, der er data hertil. De samlede resultater fra NOVANA-programmets fugleovervågning er sammenfattet af Nielsen m.fl. (2019).

Bestandstallene i Artikel 12-rapporten er baseret på opgørelsen i 2018 eller så tæt herpå som muligt. For 166 fuglearter, der ikke er omfattet af NOVANA-overvågningen er resultaterne baseret på en kontrakt mellem Miljø- og Fødevareministeriet og Dansk Ornitologisk Forening. Bestandstallene for ynglefugle er opgivet i antal ynglepar. Foruden bestandstallene er angivet trend for bestandsudviklingen i hhv. den korte periode fra 2007-2018, og den lange periode fra 1980-2018. Stabile bestande er her defineret som en bestandsudvikling, hvor bestandstallene i perioden højst svinger mellem -10 % og +10 %. Fremgang i perioden er opdelt i tre kategorier, 0-100 %, 100-500 % og mere end 500 %. Tilbagegang er også opdelt i tre kategorier, 0-30 %, 30-50 % og mere end 50 %. Bestande med meget fluktuerende bestandsstørrelser er angivet som fluktuerende og endelig er der mulighed for at angive om bestandsstørrelsen er ukendt eller data er så sparsomme eller ufuldstændige, at den er vurderet usikker.

Udviklingen i ynglefuglenes bestandsstørrelser

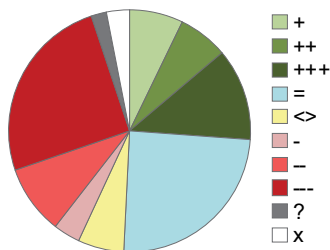
Figur 1a. Procentvis fordeling i ynglefuglenes bestandsudvikling i den korte periode 2007-2018.

Figur 1a viser udviklingen i bestandsstørrelser i ynglefuglebestandene i den seneste 12 års periode (2007-2018). Heraf fremgår at 37 % af arterne har haft en stabil bestand i de seneste 12 år (blå, =) og 7 % har haft fluktuerende bestandsstørrelser (gul, <>). 17 % af arternes bestandsstørrelser har været i forskellige grader af fremgang:

- 10 %: Lysegrøn, 0-100 % fremgang (+)
- 3 %: Mellemgrøn, 100-500 % fremgang (++)
- 4 %: Mørkegrøn, >500 % fremgang (+++)

Og tilsvarende har 31 % af arterne haft tilbagegang:

- 15 %: Lyserød, 0-30 % tilbagegang (-)
- 11 %: Mellemrød, 30-50 % tilbagegang (--)
- 5 %: Mørkerød, 50-100 % tilbagegang (---)
- 8 % af arterne har ukendt (hvid, x) eller usikker (grå, ?) udvikling.

Figur 1b. Procentvis fordeling i ynglefuglenes bestandsudvikling i den lange periode 1980-2018.

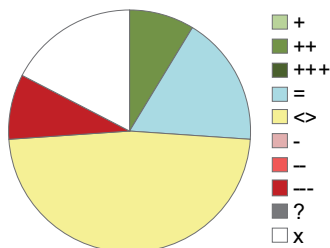
Figur 1b viser udviklingen i bestandsstørrelser i ynglefuglebestandene siden 1980, altså i en næsten 40 år lang periode. 25 % af arterne har haft en stabil udvikling (=) og 6 % har haft en fluktuerende udvikling (<>). 26 % af arternes bestandsstørrelser har været i forskellige grader af fremgang:

- 7 %: Lysegrøn, 0-100 % fremgang i bestandsstørrelse
- 7 %: Mellemgrøn, 100-500 % fremgang i bestandsstørrelse
- 12 %: Mørkegrøn, >500 % fremgang i bestandsstørrelse

Og tilsvarende har 38 % af arterne haft tilbagegang:

- 4 %: Lyserød, 0-30 % tilbagegang i bestandsstørrelse
- 9 %: Mellemrød, 30-50 % tilbagegang i bestandsstørrelse
- 25 %: Mørkerød, 50-100 % tilbagegang i bestandsstørrelse
- 5 % af arterne har ukendt eller usikker udvikling i den lange periode.

Udviklingen i trækfuglenes bestandsstørrelser

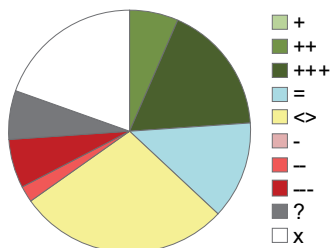

Figur 2a. Procentvis fordeling i trækfuglenes bestandsudvikling i den korte periode 2007-2018.

Figur 2a viser udviklingen i bestandsstørrelser i trækfuglebestandene i perioden 2007-2018. 17 % af trækfuglene har haft en stabil bestand (=) og hele 48 % har haft fluktuerende bestandsstørrelser (<>). 9 % af arternes bestandsstørrelser har været i forskellige grader af fremgang:

- 0 %: Lysegrøn, 0-100 % fremgang i bestandsstørrelse
- 9 %: Mellemgrøn, 100-500 % fremgang i bestandsstørrelse
- 0 %: Mørkegrøn, >500 % fremgang i bestandsstørrelse

Tilsvarende har 9 % af arterne haft en tilbagegang og alle på mere end 50 %. 17 % af arterne har ukendt udvikling i perioden.

Figur 2b. Procentvis fordeling i trækfuglenes bestandsudvikling i den lange periode 1980-2018.

Figur 2b viser udviklingen i bestandsstørrelser i trækfuglebestandene i den lange periode fra 1980-2018. Heraf fremgår at 13 % af arterne har haft en stabil udvikling (=) og 28 % har haft en fluktuerende udvikling (<>). 24 % af arternes bestandsstørrelser har været i forskellige grader af fremgang:

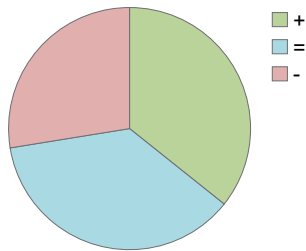
- 0 %: Lysegrøn, 0-100 % fremgang (+)
- 7 %: Mellemgrøn, 100-500 % fremgang (++)
- 17 %: Mørkegrøn, >500 % fremgang (+++)

Og tilsvarende har 9 % af arterne haft tilbagegang:

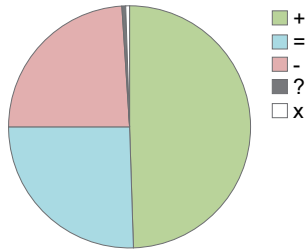
- 2 %: Lyserød, 0-30 % tilbagegang i bestandsstørrelse
- 0 %: Mellemrød, 30-50 % tilbagegang i bestandsstørrelse
- 7 %: Mørkerød, 50-100 % tilbagegang i bestandsstørrelse
- 27 % af arterne har ukendt eller usikker udvikling i den lange periode.

Udviklingen i ynglefuglenes udbredelse

Foruden bestandenes status og udvikling indeholder rapporteringen en oversigt over frem- og tilbagegang i arternes udbredelse. Til vurdering af ynglefuglenes aktuelle udbredelse benyttes registreringer af arternes seneste ynglefund. Trend i udbredelsen er baseret på registreringer i 5×5 km kvadrater fra DOF's tre Atlas projekter (Dybbro 1976, Grell 1998, DOF 2019) samt DOF-basen for alle arter.

Figur 3a. Udviklingen i ynglefuglenes udbredelsesareal i den korte periode 2007-2018.

Figur 3b. Udviklingen i ynglefuglenes udbredelsesareal i den lange periode 1980-2018.

Figur 3 viser udviklingen i ynglefuglenes udbredelsesareal. Heraf fremgår at for ca. en tredjedel (36 %) af ynglefuglene har deres udbredelse været stabil, en tredjedel (37 %) har haft fremgang og en tredjedel (28 %) tilbagegang i udbredelse i den seneste 12 års periode. I den lange periode fra 1980-2018 har halvdelen (49 %) af ynglefuglene haft fremgang i udbredelse og ca en fjerdedel (24 %) har haft tilbagegang, mens den sidste fjerdedel (26 %) har haft en stabil udbredelse. Udbredelsen af den meget sjældne ynglefugl lundsanger er vurderet ukendt i den lange periode.

Ynglefuglene er beskrevet i kapitlerne 1-13, og de overvintrende vandfugle er beskrevet i kapitel 14. Der er i flere tilfælde overlap, således at overvintrende vandfugle også kan optræde som ynglefugle, fx nogle arter af ænder og gæs. Hvert kapitel er opbygget med en figur for udviklingen i den seneste 12 års periode og den lange periode siden 1980, en tabel over påvirkningsfaktorer samt en tabel med angivelser af arternes bestandsstørrelser, udvikling heri samt i ynglefuglenes udbredelse. Endelig er der bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområderne for udpegningsarterne.

Summary

The Danish Article 12 National Report submitted to the EU Commission in October 2019 was in the form of a database covering 226 different species. The database includes material on all regularly occurring Danish species listed on the Annexes of the Bird Directive in the form of 245 species reports for 46 wintering species, 196 breeding species and three additional species that occur only during the migratory period. The reports from the Member States are available on the European Commission's website, but the presentation of the results in the form of a database makes it difficult to have an overview of the reporting process. The purpose of this report is therefore to provide a synopsis of the results of the Danish Article 12 reporting, giving an overview of the patterns in changes in migratory and overwintering species as well as breeding abundance and distributions monitored in the short (2007-2018) and longer term (since 1980)

The existing NOVANA national environmental monitoring programme generates data for 45 Danish breeding bird species and 46 wintering species. The methods used to provide Article 12 reporting for these species are accessible online at www.novana.au.dk. For the remaining 166 bird species not covered by NOVANA monitoring, information has been derived from a variety of sources, mostly accumulated by the Danish Ornithological Society/Birdlife Denmark (DOF). These include the recently completed Atlas III project (DOF 2019), the annual trends in winter and breeding bird abundance based on point counts (Moshøj et al. 2018), the DOF DATSY project, monitoring endangered and rare breeding birds (Nyegaard et al. 2014), their Caretaker project (Vikstrøm et al. 2015). Information from unsystematic but extremely abundant data from the DOF bird observation portal DOFbasen were also incorporated in assessments. Population sizes for the most common species have been estimated from Jacobsen (1997), combined with the trends generated from the point counts. The Danish Centre for Environment and Energy (DCE) at Aarhus University was responsible for collating the data and has quality-assured both the methods and assessments. The Danish Environmental Protection Agency (DEPA) is the ultimate responsible authority for the supply of the data to the European Commission.

Under the NOVANA monitoring programme, intensive monitoring of breeding bird species was carried out during 2012-17 based on surveys by DEPA staff and other professionals, where the annual local breeding abundance was calculated based on complete counts. Additional monitoring was supplemented using data from DOF, although in some cases only changes in species distributions could be recorded in this way. Monitoring of migratory, staging and wintering waterbird abundance as well as an assessment of their status and trends was undertaken by DCE. The short term trends in annual abundance (for the period 2007-2018) and in the longer term (1980-2018) are documented to the extent that currently available data can support such analyses. The overall results from the NOVANA bird-monitoring programme are summarized in Nielsen et al. (2019).

The estimates of species abundance in the Article 12 report are based on assessments in 2018 or using the closest available data. For the 166 bird species not covered under the NOVANA monitoring, the results are based on data reported under a contract between the Ministry of the Environment and Food and DOF. All species abundance estimates for breeding birds are given as numbers of breeding pairs. In addition to estimates of abundance, the associated short- (2007-2018) and long-term (1980-2018) trends are provided for

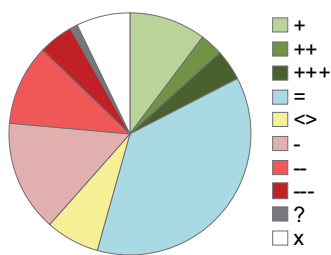

Figure 1a. Pie chart showing the percentage of Danish breeding bird species in each of the different trends in abundance categories over the period 2007-2018.

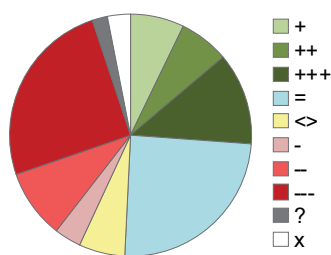

Figure 1b. Pie chart showing the percentage of Danish breeding bird species in each of the different trends in abundance categories over the period 1980-2018.

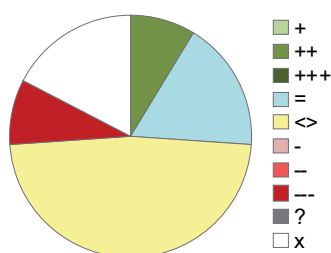

Figure 2a. Pie chart showing the percentage of Danish migratory bird species in each of the different trends in abundance categories over the period 2007-2018.

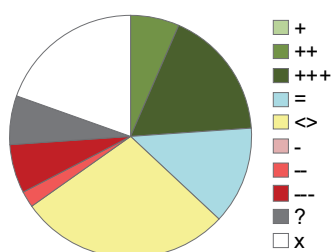

Figure 2b. Pie chart showing the percentage of Danish migratory bird species in each of the different trends in abundance categories over the period 1980-2018.

all species. We here define stable trends where abundance has fluctuated between a maximum of -10% and $+10\%$ about the mean. Significant increases during each period is divided into three categories, $0-100\%$, $100-500\%$ and more than 500% . Declines are also divided into three categories, $0-30\%$, $30-50\%$ and more than 50% . Populations that show very large variability in abundance are characterised as fluctuating and where it is not possible to assess population size or the available data are too sparse or incomplete to make a reasonable assessment are classified as being of uncertain status.

Trends in species breeding abundance

Figure 1a shows the overall patterns in avian species breeding abundance over the last 12 years (2007-2018), showing 37% of species have shown a stable trend over this period (light blue, =) and 7% fluctuating without trends in abundance (yellow, <>). A further 17% of species' showed increases of some kind: 10% show a $0-100\%$ increase (light green, +), 3% $100-500\%$ (mid green, ++) and 4% $> 500\%$ (dark green, +++). Thirty-one percent of species showed declines: 15% at a rate of $0-30\%$ (pink, -), 11% at $30-50\%$ (red, --) and 5% at $50-100\%$ (darkred, ---). The remaining 8% of species have unknown (white, x) or uncertain status (grey, ?).

Figure 1b shows the overall patterns in avian species breeding abundance since 1980 (i.e. nearly 40 years), showing 25% of species have shown a stable trend over this period (light blue, =) and 6% fluctuating without trends (yellow, <>). A further 26% of species' showed increases of some kind: 7% show a $0-100\%$ increase (light green, +), 7% $100-500\%$ (mid green, ++) and 12% $> 500\%$ (dark green, +++). Thirty-eight percent of species experienced declines: 4% at a rate of $0-30\%$ (pink, -), 9% at $30-50\%$ (red, --) and 25% at $50-100\%$ (darkred, ---). The remaining 5% of species have unknown (white, x) or uncertain status (grey, ?).

Trends in migratory species abundance

Figure 2a shows the overall patterns in migratory bird species abundance in Denmark over the last 12 years (2007-2018), showing 17% of species have shown a stable trend over this period (light blue, =) and 48% fluctuating without trends (yellow, <>). A further 9% of species' showed increases of some kind: 0% show a $0-100\%$ increase (light green, +), 9% $100-500\%$ (mid green, ++) and 0% $> 500\%$ (dark green, +++). Nine percent of species showed declines, all of more than 50% and 17% of species have unknown (white, x).

Figure 2b shows the overall patterns in migratory bird species abundance during 1980-2018, showing 13% of species have shown a stable trend over this period (light blue, =) and 28% fluctuating without trends (yellow, <>). A further 24% of species' showed increases of some kind: 0% show a $0-100\%$ increase (light green, +), 7% $100-500\%$ (mid green, ++) and 17% $> 500\%$ (dark green, +++). Nine percent of species experienced declines: 2% at a rate of $0-30\%$ (pink, -), 0% at $30-50\%$ (red, --) and 7% at $50-100\%$ (darkred, ---). The remaining 27% of species have unknown (white, x) or uncertain status (grey, ?).

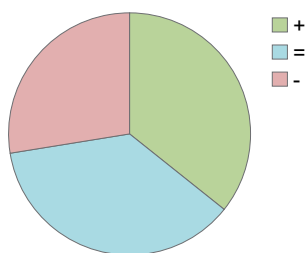

Figure 3a. Pie chart showing the percentage of Danish breeding bird species in each of the different trend categories relating to range changes over the period 2007-2018.

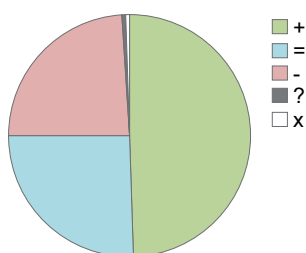

Figure 3b. Pie chart showing the percentage of Danish breeding bird species in each of the different trend categories relating to range changes over the period 1980-2018.

Changes in breeding bird distributions

As well as assessing the status and trends of breeding bird species in Denmark, the report presents an overview of range expansions and contractions in species distribution, based on the most recent assessments of breeding distributions. Trends in breeding distributions of species were assessed based on changes in registered presence/absence data within 5×5 km squares from DOF's three Atlas projects (Dybbro 1976, Grell 1998, DOF 2019) combined with the DOFbasen data for all species.

Figure 3 summarises patterns in changes in distribution of Danish breeding bird species. Approximately one-third (36%) of breeding birds have shown no change in distribution, one-third (37%) have expanded their breeding range and one-third (28%) shown reductions in distribution over the past 12 years. Over the longer term (1980-2018), half (49%) of breeding bird species have expanded their range, approximately a quarter (24%) have contracted, while the last quarter (26%) have shown no overall change. Changes in the distribution of the Greenish Warbler *Phylloscopus trochiloides* was not possible to determine over the longer period.

Breeding bird species are described in discrete taxonomic or ecological groupings in Chapters 1-13, and the wintering waterbirds are described in Chapter 14. In several cases, there is some overlap, as in the case of wintering waterbird species that also breed in Denmark (e.g. some species of ducks and geese). Each species account provides a figure showing changes in abundance over the past 12 years and in the longer term since 1980 and a table of factors affecting the abundance of these species. Standard information is provided in a table on species abundance, trends and changes in breeding distributions. Finally, there is an assessment of current levels of abundance stock size and degree of protection provided by protection areas where these species are described in the formal designation of such sites.

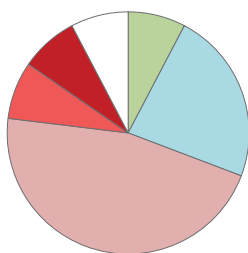

Hættemåge. Foto: Bjørn Frikke.

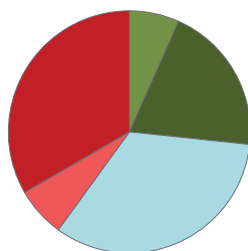
1 Ænder

Ederfugl. Foto: John Frikke.

Figur 1.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2

Figur 1.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Der yngler 15 arter af ænder i Danmark. De deles traditionelt op i gravænder, svømmeænder og dykænder, hvor de første to artsgrupper og nogle af dykænderne om vinteren typisk befinder sig i søer og beskyttede kystafsnit (fx hvinand og skallesluger), mens andre uden for yngletiden især opholder sig på det åbne hav (havdykænder, edderfugl).

Ser man på gruppen af svømmeænder (pipeand, krikand, atlingand, gråand, knarand, spidsand og skeand) samt gravand og rødhovedet and, er der lidt flere tilbagegange end fremgange i perioden efter 1980 (Tabel 1.2). Alle svømmeænder med undtagelse af skeand har været i tilbagegang i den korte periode. I perioden siden 1980 er det alene knarand, som har været i fremgang og er nu den talrigeste art efter gråand af de egentlige svømmeænder. Knarand blev første gang med sikkerhed registreret som dansk ynglefugl i 1933, og bestanden er siden vokset gradvist. I 1978-81 blev der optalt 53-87 par på ca. 50 lokaliteter, mens dette tal var steget til 178-298 par på 121 lokaliteter i 1993-96. Gravand er gået jævnt tilbage efter 1980, mens rødhovedet and er vendt tilbage som dansk ynglefugl efter at være forsvundet i en årrække.

De ferskvandstilknyttede dykænder, der yngler i Danmark, omfatter taffel-and, troldand og hvinand. For disse arter synes frem- og tilbagegangene ligeligt fordelt. Hvinand har fortsat sin fremgang gennem hele perioden efter 1980 og taffeland har været stabil i perioden. Troldand har ligeledes været stabil siden 1980, men er dog gået tilbage i den korte periode efter 2007.

Tabel 1.1. Påvirkningsfaktorer på ænder. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Græsningsophør	Eutrofiering	Fjerne dødt ved	Fjerne gamle træer	Fiskeri/bifangst	Jagt	Invasive arter	Konkurrence	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A053	Gråand						M				
A063	Edderfugl					M			M		
A069	Toppet skallesluger					M				M	
A048	Gravand									M	
A061	Troldand						M	M			
A889	Knarand						M				
A857	Skeand		M				M	M			
A059	Taffeland	M					M	M			
A856	Atlingand										M
A067	Hvinand			M	M						
A070	Stor skallesluger			M	M						
A052	Krikand		M				M				
A054	Spidsand	M					M				
A058	Rødhovedet and		M								
A855	Pibeand									M	

Edderfugl samt toppet skallesluger og stor skallesluger opfostrer oftest deres unger i brak- og saltvand (stor skallesluger dog også ved større søer). Ynglebestanden af edderfugl og toppet skallesluger har været i tilbagegang i både den korte periode siden 2007 og i den lange periode siden 1980. Stor skallesluger er gået frem siden 1980.

I alt har 6 ud af 15 andearter oplevet tilbagegang i bestanden siden 1980. Siden 2007 har der været tilbagegang for 9 ud af 15 arter. Samme tendens kan ses i arternes udbredelse i Danmark (Tabel 1.2). For både dykænder og svømmeænder har arterne mindsket deres udbredelse i den korte periode. Knarand, hvinand og stor skallesluger er også her eksempler på det modsatte, idet arterne har øget deres udbredelse i Danmark markant.

Ynglebestandene for ænderne er påvirket af en lang række faktorer. For ca. halvdelen af arterne gælder, at jagt påvirker bestandsstørrelsen af ynglefugle. Det er dog ikke alle jagtbare arter der påvirkes lige meget af jagt, fx vurderes det at jagt kun har en lille eller ingen påvirkning på edderfugl og hvinand. Hver femte art vurderes påvirket af eutrofiering eller invasive arter.

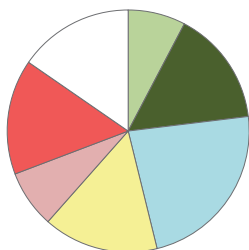
Tabel 1.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). Bestandsstørrelser er antal ynglepar. Bestandenes fremgang er vist i tre kategorier: "+" (0-100%, lys grøn), "++" (100-500%, ml. grøn), "+++" (>500%, mørk grøn). Tilbagegang er vist som "-" (0-30%, lys rød), "--" (30-50%, ml. rød), "---" (50-100%, mørk rød)". Øvrige symboler er "=" (stabil, blå), "<>" (fluktuerende, gul), "?" (usikker, grå) og "x" (ukendt, hvid). Trend for udbredelse er vist med samme symboler og farver, dog uden graduering af frem- og tilbagegange. SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Gråand	<i>Anas platyrhynchos</i>	18479	-	=	=	=		
Edderfugl	<i>Somateria mollissima</i>	18383	-	--	=	+		
Toppet skallesluger	<i>Mergus serrator</i>	2631	---	---	-	-		
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	1237	--	---	-	=		
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>	524	---	=	-	+		
Knarand	<i>Mareca strepera</i>	500	-	+++	+	+		
Skeand	<i>Spatula clypeata</i>	459	=	---	-	=		
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>	339	=	=	-	+		
Atlingand	<i>Spatula querquedula</i>	150	-	=	-	-		
Hvinand	<i>Bucephala clangula</i>	150	+	+++	+	+		
Stor skallesluger	<i>Mergus merganser</i>	134	++	++	+	+		
Krikand	<i>Anas crecca</i>	125	-	=	-	-		
Spidsand	<i>Anas acuta</i>	25	-	---	-	-		
Rødhovedet and	<i>Netta rufina</i>	7	=	+++	+	-		
Pibeand	<i>Mareca penelope</i>	0	x	---	-	-		

2 Lappedykkere og andre vandfugle

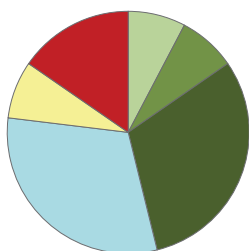
Sorthalset lappedykker. Foto: Bjørn Frikke.

Figur 2.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Denne gruppe er meget divers og består ud over fire arter lappedykkere af skarv, to hejrearter, hvid stork, en ibisart (skestork) og fire arter af svaner og gæs.

Ynglefuglene i denne gruppe har som helhed klaret sig fint set i det lange perspektiv fra 1980. Det er blot hvid stork og toppet lappedykker, som er gået antalsmæssigt tilbage, mens de øvrige arter enten har holdt sig på et stabilt niveau, har fluktueret eller er gået frem (Tabel 2.2). Sorthalset lappedykker forekommer oftest i søer med hættemågekolonier, og med hættemågernes markante tilbagegang var det ventet, at sorthalset lappedykker havde lidt samme skæbne, men det har ikke været tilfældet. Det er måske fordi sorthalset lappedykker også ses som pionerart i nyskabte og naturgenoprettede søer, og her har arten muligvis fundet passende yngleområder.

Figur 2.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Skestork genindvandrede til Danmark i 1996, hvor arten blev truffet i forholdsvis store antal på en række jyske lokaliteter. Fuglene var blevet forstyrret i flere hollandske ynglekolonier og udvandrede efterfølgende i stor stil. Skestorkene har øjensynligt fundet sig godt tilrette herhjemme, og i den efterfølgende periode er ynglebestanden vokset jævnt, så den nu udgør over 300 par.

I den korte periode efter 2007 har der været lidt flere bestandstilbagegange. Skarven er gået tilbage som ynglefugl efter en markant fremgang igennem 1980'erne og 1990'erne ligesom der for toppet lappedykker og gråstrubet lappedykker har været mindre tilbagegange. For toppet lappedykker har også været en tilbagegang i ynglebestanden i den lange periode efter 1980 og for fiskehejre er den gået frem.

Tabel 2.1. Påvirkningsfaktorer på lappedykkere og andre vandfugle. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Eutrofiering	Dræning	Kollision (Vindmøller, el)	Rekreative aktiviteter	Jagt/efterstræbelser	Bifangst	Ophobning af planterester	Klimaforandringer	Ingen påvirkning
A391	Skarv						M				
A043	Grågås						M				
A028	Fiskehejre	M									
A036	Knopsvane		M								
A045-C	Bramgås										M
A005	Toppet lappedykker					M					
A004	Lille lappedykker										M
A006	Gråstrubet lappedykker				M			M			
A034	Skestork								H	H	
A021	Rørdrum	H	H								
A008	Sorthalset lappedykker		M								
A044-X	Canadagås										M
A031-B	Hvid stork	H	M	H	H		M			M	

Yngleudbredelsen for næsten alle arterne i denne gruppe er stabil eller stigende i perioden efter 1980, dog med undtagelse af hvid stork, der har indskrænket udbredelsesområdet (Tabel 2.2). Toppet lappedykker har ligget på et stabilt niveau, mens de øvrige arter er gået frem. Blandt disse arter er skestork, som, da den vendte tilbage efter 27 års fravær, slog sig ned i Limfjorden og senere har spredt sig til Ringkøbing Fjord og Vadehavet. Registreringer af skestorker i andre danske områder tyder på, at arten vil kunne fortsætte ekspansionen i Danmark. I den korte periode efter 2007 har udbredelserne også været stabile eller i fremgang, bl.a. for gråstrubet lappedykker. Eneste tilbagegang, som er registreret blandt de mere talrige arter, er for toppet lappedykker. For de fåtallige arter er der i den korte periode tilbagegang i udbredelse for canadagås og hvid stork.

Bestandsstørrelsen af lappedykkere og andre vandfugle påvirkes af flere faktorer, hvoraf flest arter påvirkes af jagt/efterstræbelser og eutrofiering (Tabel 2.1). Hvid stork er den art hvis bestand påvirkes af flest faktorer, hvor især intensivt landbrug, dræning og kollisioner har høj betydning.

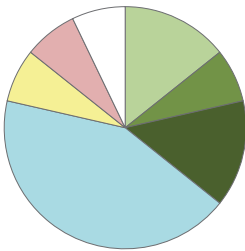
Tabel 2.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekode og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>	33186	-	+++	+	+	25661	-
Grågås	<i>Anser anser</i>	14703	+	+++	+	+		
Fiskehejre	<i>Ardea cinerea</i>	5521	=	+	+	+		
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	4690	=	=	=	+		
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>	4511	+++	+++	+	+	4509	+
Toppet lappedykker	<i>Podiceps cristatus</i>	3418	--	---	-	=		
Lille lappedykker	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	2177	<>	<>	=	+		
Gråstrubet lappedykker	<i>Podiceps grisegena</i>	754	--	=	+	+		
Skestork	<i>Platalea leucorodia</i>	334	+++	+++	+	+	332	+
Rørdrum	<i>Botaurus stellaris</i>	218	<>	++	+	+	212	?
Sorthalset lappedykker	<i>Podiceps nigricollis</i>	135	x	=	=	+		
Canadagås	<i>Branta canadensis</i>	5	x	=	-	+		
Hvid stork	<i>Ciconia ciconia</i>	2	=	---	-	-	0	=

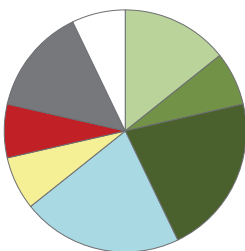
3 Rovfugle

Lærkefalk. Foto: Bjørn Frikke.

Figur 3.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 3.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Der er blevet indrapporteret oplysninger om 14 arter rovfugle til EU, men det er strengt taget kun de 13, som er regelmæssige ynglefugle i Danmark. Blå kærhøg har godt nok ynglet i flere områder i Vest- og Sønderjylland i begyndelsen af 1990'erne, men det er ikke lykkedes for arten at etablere sig som regelmæssig ynglefugl i Danmark.

Set over den lange periode fra 1980 er det alene duehøg, hvis bestand er gået tilbage, mens bestanden af de øvrige arter enten har holdt sig på et stabilt niveau, har fluktueret eller er gået frem, og rovfuglene må som helhed siges, at have klaret sig godt (Tabel 3.2). Tilbagegangen for duehøg skal ses i sammenhæng med en fremgang for arten efter fredningen af rovfugle i 1967, og er derfor overraskende. Holland er et langt mere industrialiseret og tæt befolket land end Danmark, men i Holland er duehøgebestanden ikke desto mindre meget tættere end i Danmark. En anden art, som har større og tættere ynglebestande i vore nabolande er lærkefalk. Denne art er godt nok gået frem siden 1980, men bestanden er stadig meget lille, og det indrapporterede antal ynglepar for lærkefalk var 20. Det danske mosaiklandskab med marker, søer, skove og enge passer godt til lærkefalk, men det er på trods af dette, ikke lykkedes arten at opbygge en særlig stor bestand. Listen af ynglende rovfugle i Danmark er øget med to arter i perioden efter 1980, idet havørn vendte tilbage med to succesfulde par i 1996 og har siden spredt sig til hele landet. Kongeørn er ikke tidligere kendt som ynglefugl i Danmark, men et par slog sig ned i Lille Vildmose i 1997 og fik med sikkerhed unger på vingerne i 1999. Bestanden er nu oppe på 4 par.

Tabel 3.1. Påvirkningsfaktorer på rovfugle. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Dræning	Fjerne gamle træer	Intensiv skovbrug	Trafikdrab	Rekreative aktiviteter	Ulovlig Jagt	Forgiftning	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A087	Musvåge										M
A898	Spurvehøg									M	
A096	Tårnfalk										M
A081	Rørhøg						M				
A072	Hvæpsevåge		M	M		M	M	M			
A899	Duehøg							H			
A074	Rød Glente						H	M	H		
A075	Havørn						H	M			
A084	Hedehøg	M	M								
A099	Lærkefalk										M
A103	Vandrefalk						H				
A094	Fiskeørn				H		H				
A091	Kongeørn						H	M			
A082	Blå kærhøg		H								

I den korte periode efter 2007 er der kun en bestandstilbagegang for den mere talrige musvåge. Dette er dog blot en mindre tilbagegang, og i den lange periode siden 1980 er arten overordnet gået frem.

Gruppen af rovfugle har med hensyn til ændringer i udbredelse klaret sig særdeles godt. Alle arter har øget deres udbredelsesområde siden 1980, med udtagelsen af hedehøg, som har haft tilbagegang. Fire arter har haft tilbagegang i den korte periode siden 2007. Duehøgens antalsmæssige tilbagegang falder sammen med en indskrænkning af udbredelsesområdet. Lærkefalk er gået frem i den lange periode og stabiliseret sig i den korte periode.

Den største påvirkning af rovfuglebestandene er rekreative forstyrrelser (Tabel 3.1). For fem af arterne er rekreative aktiviteter vurderet at have en høj betydning og for to arter en middel betydning. Ulovlig jagt er en trussel for fem af arterne. Især bestanden af duehøg er påvirket af ulovlig efterstræbelse. Den art der er påvirket af flest faktorer er hvæpsevåge, hvor også dræning og fjernelse af gamle træer har betydning.

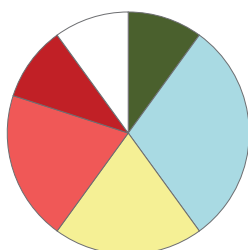
Tabel 3.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekode og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>	4150	-	+	=	+		
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus</i>	1912	=	=	-	+		
Tårnfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	1775	=	=	=	+		
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	1070	=	=	+	+		
Hvæpsevåge	<i>Pernis apivorus</i>	650	=	+	+	+		
Duehøg	<i>Accipiter gentilis</i>	350	=	---	-	+		
Rød glente	<i>Milvus milvus</i>	134 - 200	++	+++	+	+		?
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	93	+++	+++	+	+	11	-
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	31	<>	<>	-	-	6	<>
Lærkefalk	<i>Falco subbuteo</i>	20	=	++	+	+		
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus</i>	19	+++	+++	+	+	2	+
Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>	5	+	x	-	+	1	<>
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>	4	+	?	+	+	2	=
Blå kærhøg	<i>Circus cyaneus</i>	0	x	?	-	?	0	=

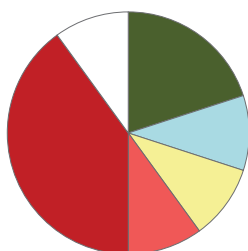
4 Hønsfugle, vandhøns og trane

Trane. Foto: Peter Bundgaard.

Figur 4.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 4.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Denne gruppe består af fire arter hønsfugle, fem arter vandhøns og trane. Blandt hønsfuglene er fasan ikke hjemmehørende i Danmark, men stammer udelukkende fra udsætninger af fugle som oprindeligt kommer fra Asien. Ur-fugl yngler ikke længere her i landet, og der er således kun to hønsfugle tilbage blandt de danske ynglefugle og heraf er en ukendt del af bestanden af agerhøne baseret på udsætninger.

Billedet for bestandsudviklingen efter 1980 er broget for denne gruppe fugle, og der er næsten lige mange frem- og tilbagegange i bestandene set over den lange periode (Tabel 4.2). En af de arter, som er gået meget frem i perioden, er trane. I 1980 var der ganske få tranepar fordelt på nogle hedemøser i Nordjylland, men op igennem 1990'erne spredte fuglene sig først til Bornholm og senere til landets øvrige dele, så der i dag er mindst 400 par traner i Danmark. Vagtel er en anden art, som er gået frem, men i hvilket omfang fuglene yngler her i landet, er dog uklart. Plettet rørvagtel hører til de relativt få ynglefuglearter i gruppen, der fluktuerer i antal fra år til år. Den yngler i våde enge og sumpområder og registreres typisk i to perioder af året med det første hold i april måned. Omkring 1. juli dukker der så en anden bølge af fugle op, som visse år kan være mere talrig end den første bølge. Set over den lange periode fra 1980 vurderes arten som antalsmæssigt stabil, men som nævnt med meget store år til år svingninger.

I den korte periode efter 2007 er der flest arter der er uændrede eller fluktuerende, og det er blot trane, der kan vise fremgang. Fasan, blishøne og grønbenet rørhøne er i tilbagegang.

Tabel 4.1. Påvirkningsfaktorer på hønsfugle, vandhøns og trane. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Græsningsophør	Eutrofiering af landareal	Pesticider	Eutrofiering af søareal	Dræning/vandindvinding	Intensiv skovbrug	Rekreative aktiviteter	Jagt/efterstræbelse	Ingen påvirkning
A115-X	Fasan										M
A125	Blishøne					M					
A644	Agerhøne	H			H						
A123	Grønbenet rørhøne										M
A118	Vandrikse										M
A113	Vagtel	H			H					H	
A127	Trane								M		
A122	Engsnarre	H	H	H	H				M		
A119	Plettet rørvagtel	M					M				
A876	Urfugl						M				

Udviklingen i udbredelse for denne gruppe er mere positiv end bestandsudviklingerne (Tabel 4.2). Trend for udbredelse domineres af stabilitet eller fremgang, når man ser bort fra urfugl, hvor de sidste fugle blev registreret i Danmark i 1998, og agerhøne hvor en ukendt del af bestanden er baseret på udsætninger. Tranes store bestandstilvækst er reflekteret i en udvidelse af udbredelsesområdet set både over den lange og korte periode. På trods af de fluktuerende antal for plettet rørvagtel og engsnarre i den korte periode efter 2007 har udbredelsen været stigende for disse arter.

Det er især intensivt landbrug og pesticider der påvirker bestandene i denne gruppe (Tabel 4.1). Især engsnarre og vagtel er påvirket af effekter fra landbruget, hvor også dræning, eutrofiering og græsningsophør påvirker arternes bestandsstørrelse.

Arter med en landsdækkende udbredelse vil ofte kunne gennemgå en tilbagegang i antal, uden det slår igennem på udbredelsen. Blishøne og grønbenet rørhøne er eksempler på dette forhold.

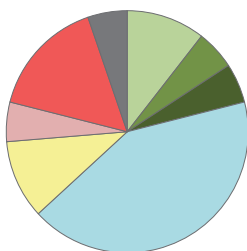
Tabel 4.2. Bestandsstørrelser 2019 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekode og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Fasan	<i>Phasianus colchicus</i>	92457	--	--	=	=		
Blishøne	<i>Fulica atra</i>	6414	---	---	=	=		
Agerhøne	<i>Perdix perdix</i>	4702	=	---	-	-		
Grønbenet Rørhøne	<i>Gallinula chloropus</i>	3359	--	---	=	=		
Vandrikse	<i>Rallus aquaticus</i>	1632	=	=	+	+		
Vagtel	<i>Coturnix coturnix</i>	552	=	+++	+	+		
Trane	<i>Grus grus</i>	400 - 550	+++	+++	+	+	97	+
Engsnarre	<i>Crex crex</i>	81	<>	x	+	+		
Plettet rørvagtel	<i>Porzana porzana</i>	66	<>	<>	+	+	30	=
Urfugl	<i>Lyrurus tetrix</i>	0	x	---	-	-		

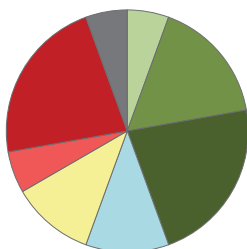
5 Måger, terner og alkefugle

Hættemåge. Foto: Peter Bundgaard.

Figur 5.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 5.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Med otte arter dominerer måger denne gruppe, og samtidig er mågerne de individmæssigt talrigeste arter i gruppen. Der er endvidere syv arter terner, hvoraf en art, sortterne, hører til moseterterne, foruden tre arter af alkefugle.

Mågerne har klaret sig relativt godt i perioden efter 1980, dog er to arter, hættemåge og stormmåge, gået ret kraftigt tilbage i antal (Tabel 5.2). Hættemåge yngler fortrinsvis ved søer og moser inde i landet i modsætning til de andre talrige måger, som oftest yngler ved kysten. Hættemåge er gået støt tilbage igennem hele perioden, og der er i dag kun 40 % af det antal ynglefugle, der var i begyndelsen af 1980'erne. Alkefuglene har klaret sig godt, og bestandene for alle tre arter er gået frem. Modsætningen hertil er ternerne, hvor blot én art er gået frem (rovterne), mens tre arter er gået tilbage, og tre arter har fluktueret eller holdt sig på et stabilt niveau. Rovternen genindvandrede til landet i 2008 efter at have været fraværende i en årrække, og arten har siden genindvandringen ynglet hvert år i stigende antal. Sorthovedet måge har inden for perioden etableret sig som dansk ynglefugl og yngler nu årligt om end fåtalligt spredt over hele landet i kolonier af andre mågearter. Dværghmåge og sandterne yngler ikke længere årligt i Danmark.

I den korte periode efter 2007 er billedet noget anderledes end i den lange periode. Halvdelen af arterne har været stabile eller fluktuerende og kun fire i fremgang. Splitterne, som i den lange periode siden 1980 har været stabil, er i den korte periode i tilbagegang. Arten er tillige som helhed gået tilbage i Nord-europa. Fuglene er koncentreret i nogle få men ofte meget store kolonier, som

Tabel 5.1. Påvirkningsfaktorer på måger, terner og alkefugle. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Pesticider	Rekreative aktiviteter	Fiskeri/bifangst	Ophobning af planter	Konkurrence	Oversvømmelse	Klimaforandringer	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A890	Sølvmåge			M							
A179	Hættemåge						M			M	
A182	Stormmåge						M			M	
A489	Sildemåge										M
A887	Lomvie				M						
A194	Havterne			H		H		H	H		
A863	Splitterne			H		H					
A202	Tejst				M						
A187	Svartbag										M
A200	Alk				M						
A193	Fjordterne			H		H		H	H		
A885	Dværgterne			H		H		M	M		
A188	Ride				M						
A197	Sortterne	H	H								
A894	Rovterne			M							
A176	Sorthovedet måge			M		H					
A189	Sandterne	M	M	H			H	H	M		
A862	Dværgmåge										M

vagabonderer, alt efter, hvor fuglene er i sikkerhed for prædation fra landlevende pattedyr og store måger. Stormmåge og dværgterne går tilbage efter 2007, mens kun dværgterne holder sig stabil i antal set over den lange periode siden 1980. Sildemåge som art går frem, men underarten baltisk sildemåge *Larus fuscus fuscus* er gået fra en ynglebestand på ca. 1000 par i 1950 til ikke længere at yngle i Danmark.

Udviklingen i udbredelse for måger, tern og alkefugle er mindre positiv end bestandsudviklingerne, idet udbredelsen for halvdelen af arterne er gået tilbage (Tabel 5.2). For mågerne og alkefuglene er der overvægt af arter i fremgang, men for ternerne er blot én art stabil i udbredelse, mens resten er i tilbagegang. Hættemågen er trods en dansk ynglebestand på 67.300 par i 2017 i tilbagegang og splitterne er ligeledes gået tilbage i udbredelse.

De arter der er i tilbagegang, hvilket især vil sige ternerne, er truet af rekreative aktiviteter på ynglepladserne, hvilket har en meget høj påvirkning (Tabel 5.1). Fordi arterne yngler meget kystnært er klimaforandringer og oversvømmelser også en trussel. De små måger og alkefugle er især påvirket af bifangst og konkurrence med andre arter.

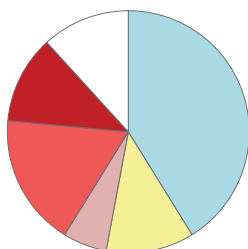
Tabel 5.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekoeder og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend kort	Bestandstrend lang	Udbredelse kort	Udbredelse lang	SPA bestand	SPA trend
Sølvmåge	<i>Larus argentatus argentatus</i>	85926	=	+	+	+		
Hættemåge	<i>Larus ridibundus</i>	67300	=	---	-	-		
Stormmåge	<i>Larus canus</i>	13938	--	---	+	+		
Sildemåge	<i>Larus fuscus</i>	7456	++	+++	+	+		
Lomvie	<i>Uria aalge</i>	7000	+	++	+	+		
Havterne	<i>Sterna paradisaea</i>	4900	=	--	-	-	2917	=
Splitterne	<i>Thalasseus sandvicensis</i>	3905	--	=	-	-	3179	<>
Tejst	<i>Cephus grylle</i>	3836	=	++	+	+		
Svartbag	<i>Larus marinus</i>	2500	-	++	+	+		
Alk	<i>Alca torda</i>	1300	+	+++	=	+		
Fjordterne	<i>Sterna hirundo</i>	635	=	<>	+	-	579	+
Dværgterne	<i>Sternula albifrons</i>	457	--	<>	=	-	403	+
Ride	<i>Rissa tridactyla</i>	409	=	=	-	-		
Sortterne	<i>Chlidonias niger</i>	44 - 50	<>	---	-	-	44	<>
Rovterne	<i>Hydroprogne caspia</i>	22	+++	+++	+	+	21	+
Sorthovedet måge	<i>Larus melanocephalus</i>	17 - 20	=	+++	+	+	8	<>
Sandterne	<i>Gelochelidon nilotica</i>	1	<>	---	-	-	0	<>
Dværgmåge	<i>Hydrocoloeus minutus</i>	0	?	?	-	-	0	-

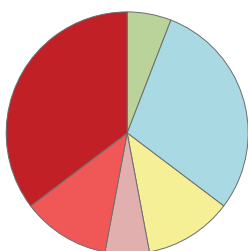
6 Vadefugle

Dobbeltbekkasin. Foto: Peter Bundgaard.

Figur 6.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 6.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

I Danmark yngler 17 arter af vadefugle regelmæssigt i enge, strandenge, sandstrande, hedemoser, heder og skov. Fælles for dem alle er, at de foretrækker ekstensivt dyrkede eller uberørte vådområder. Mange af arterne er fåtallige, og kun syv af disse arter har danske ynglebestande på mere end 1.000 par.

Hovedparten af vadefuglene har øjensynlig haft svært ved at opretholde de danske ynglebestande, og kun én art, storspove er gået frem i antal i perioden efter 1980, mens nogle få arter har haft stabile bestande (Tabel 6.2). De resterende otte arter er alle i tilbagegang.

I den korte periode efter 2007 er bestanden af fem arter i tilbagegang. Alle øvrige arter af vadefugle har enten haft stabile bestande eller været fluktuerende. Der er efter 2007 ingen arter der er i fremgang. Det er bemærkelsesværdigt, at bestanden for de to talrigeste arter af vadefugle er gået tilbage, både når man betragter den lange og den korte periode.

Billedet af udviklingen i udbredelse er næsten lige så negativt for denne gruppe som bestandsudviklingerne (Tabel 6.2). I den lange periode efter 1980 er udbredelsen af fire arter gået frem, tre har holdt sig stabile mens 10 arter er gået tilbage. I den korte periode er kun to arter gået frem, seks arter har holdt sig stabile og ni arter er gået tilbage.

Der er flere betydelige trusler for vadefuglene (Tabel 6.1). Det er især dræning, intensivt landbrug, prædation, konkurrence og rekreative aktiviteter

Tabel 6.1. Påvirkningsfaktorer på vadefugle. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Overgræsning	Dræning/vandindvinding	Rekreative aktiviteter	Lukning af grusgrave	Jagt/fiskeri	Ophobning af planterester	Konkurrence	Klimaforandringer	Ukendt påvirkning
A142	Vibe	M		M			M				
A130	Strandskade						M				
A162	Rødben		M	M							
A132	Klyde				H			H		H	
A155	Skovsneppe						M				
A153	Dobbeltbekkasin		M	M			M				
A137	Stor præstekrave				M					M	
A614-A	Stor kobbersneppe	M		M							
A136	Lille præstekrave					M					
A768	Storspove		M		M		M				
A466-B	Engryle (almindelig ryle)	H		M					H		
A166	Tinksmed	H			H				H		M
A138	Hvidbrystet præstekrave			H	H				H		
A165	Svaleklire			M							
A861	Brushane	H		M					H	M	
A169	Stenvender				M				M		
A140	Hjejle			H	H				H		

der påvirker fuglene negativt. Som eksempler kan nævnes stor præstekrave og dobbeltbekkasin, som er under pres af vidt forskellige faktorer. Stor præstekrave yngler ved kysterne, og bestanden er gået tilbage parallelt med menneskers rekreative udnyttelse af kysterne og dermed en markant stigning i forstyrrelsestrykket på fuglene. For dobbeltbekkasin er tilbagegangen sket parallelt med tab af ynglebiotoper i form af våde enge med vandpytter og tuer, og det er blevet sjældent at høre artens karakteristiske brummen, når den styrtdykker med udspilede halefjer for at markere sit territorium.

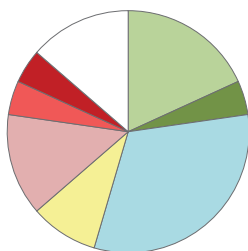
Tabel 6.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekode og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestands- trend		Udbredelse		SPA trend	
			kort	lang	kort	lang	bestand	d
Vibe	<i>Vanellus vanellus</i>	17115	--	---	=	=		
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	7560	--	--	=	+		
Rødben	<i>Tringa totanus</i>	7139	=	--	=	-		
Klyde	<i>Recurvirostra avosetta</i>	2500	--	<>	=	=	1865	+
Skovsneppe	<i>Scolopax rusticola</i>	2000	x	=	-	+		
Dobbeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>	1519	=	---	-	-		
Stor præstekrave	<i>Charadrius hiaticula</i>	1008	=	---	=	=		
Stor kobbersneppe	<i>Limosa limosa limosa</i>	550	=	=	-	-		
Lille præstekrave	<i>Charadrius dubius</i>	512	x	=	+	+		
Storspove	<i>Numenius arquata</i>	450	=	+	=	-		
Engryle (almindelig ryle)	<i>Calidris alpina schinzii</i>	141	-	---	-	-	141	x
Tinksmed	<i>Tringa glareola</i>	107	=	<>	-	-	100	<>
Hvidbrystet præstekrave	<i>Charadrius alexandrinus</i>	74	<>	-	-	-	74	<>
Svaleklire	<i>Tringa ochropus</i>	52	=	=	+	+		
Brushane	<i>Calidris pugnax</i>	48	<>	---	-	-	48	=
Stenvender	<i>Arenaria interpres</i>	20	---	=	-	-		
Hjejle	<i>Pluvialis apricaria</i>	0	---	---	-	-	0	-

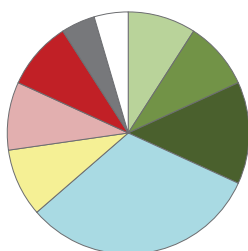
7 Duer, spætter, ugler mm

Lille flagspætte. Foto: Bjørn Frikke.

Figur 7.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 7.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

I denne gruppe er der 22 arter fra otte familier, med ugler (7 arter), duer (5 arter) og spætter (5 arter) som de talrigeste familier. Endvidere findes fem familier med hver en enkelt art: Gøg, mursejler, natravn, isfugl og biæder. Blandt disse fugle findes tre arter, som har etableret sig siden 1980'erne. Stor hornugle har opbygget en solid ynglebestand i Jylland fra 1984 efter massive udsætninger af arten i Nordtyskland. Den anden art er perleugle, som indvandrede i 1979. Arten blev i en årrække registreret alene på Bornholm, men er de senere år også som ynglende i Jylland. Den tredje art er biæder, der siden slutningen af 1990'erne ved flere lejligheder har ynglet i Danmark.

Duerne har klaret sig bedst i denne gruppe med to arter på stabilt bestandsniveau og tre arter i fremgang efter 1980 (Tabel 7.2). Blandt spættterne er to arter gået frem, to arter er stabile og en art er gået tilbage. To uglearter udviser en positiv bestandsudvikling, en art er gået tilbage, mens to arter har holdt sig stabil. Gøg og mursejler er gået tilbage, isfugl fluktuerer, mens natravn har været stabil. Natravn yngler i åbne, sandede fyrreskove, på grænsen mellem skov og hede eller i åbne dele af nåleskovsplantager. Arten har udvist stor stabilitet i yngleantal i perioden efter 1980. Lille flagspætte har efter det første ynglefund i 1964 spredt sig til de østlige landsdele som resultat af en indvandring fra Sverige. I Sønderjylland blev det første ynglefund gjort i 1974, og arten har nu en stabil ynglebestand i Danmark.

I den korte periode efter 2007 er fem arter i bestandsfremgang, mens seks af de 22 arter ikke udviser nævneværdige forandringer i antal heriblandt mur-

Tabel 7.1. Påvirkningsfaktorer på duer, spætter ugler mm. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Græsningsophør	Pesticider	Dræning/vandindvinding	Fjerne dødt ved	Fjerne gamle træer	Rekreative aktiviteter	Jagt/regulering	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A687	Ringdue										M
A658	Stor flagspætte										M
A206-X	Klippedue										M
A209	Tyrkerdue									M	
A212	Gøg			M							
A226	Mursegler										M
A219	Natugle					M					
A221	Skovhornugle										M
A207	Huldue					M	M				
A224	Natravn										M
A229	Isfugl							M			
A213	Slørugle	M		M							
A236	Sortspætte						M				
A866	Grønspætte						M				
A233	Vendehals	M									
A869	Lille flagspætte										M
A215	Stor hornugle										M
A210	Turteldue								M		
A218	Kirkeugle	H	H	M							
A230	Biæder										M
A222	Mosehornugle	M	M		M						
A223	Perleugle					H	H				

sejler og slørugle. Tilbagegange er registreret for ringdue, tyrkerdue, gøg, turteldue og kirkeugle, mens isfugl og mosehornugle har fluktueret.

Som helhed ser udviklingen i udbredelse mere positiv ud for denne gruppe end bestandsudviklingerne. I den lange periode efter 1980 er udbredelsen for 16 arter ekspanderet, mens to arter har indskrænket deres udbredelse (Tabel 7.2). Arterne med et faldende udbredelsesområde er kirkeugle og mosehornugle.

For arter i tilbagegang er de største trusler intensivt landbrug, dræning, pesticider og fjernelse af gamle træer (Tabel 7.1).

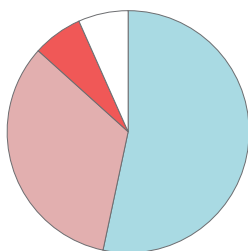
Tabel 7.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekoeder og symboler er som i Tabel 1.2

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend kort	Bestandstrend lang	Udbredelse kort	Udbredelse lang	SPA bestand	SPA trend
Ringdue	<i>Columba palumbus</i>	319307	-	+	=	=		
Stor flagspætte	<i>Dendrocopos major</i>	135483	+	+	=	+		
Klippedue	<i>Columba livia</i>	40000	=	=	=	+	0	
Tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>	28932	--	=	=	=		
Gøg	<i>Cuculus canorus</i>	13236	-	-	=	=		
Mursegler	<i>Apus apus</i>	10518	=	-	=	+		
Natugle	<i>Strix aluco</i>	2447	=	=	=	+		
Skovhornugle	<i>Asio otus</i>	2000	x	=	=	+		
Huldue	<i>Columba oenas</i>	1136	+	++	+	+		
Natravn	<i>Caprimulgus europaeus</i>	550	=	=	+	+		
Isfugl	<i>Alcedo atthis</i>	300	<>	<>	+	+		
Slørugle	<i>Tyto alba</i>	300	=	++	+	+		
Sortspætte	<i>Dryocopus martius</i>	225	=	+++	=	+		
Grønspætte	<i>Picus viridis</i>	219	=	---	+	+		
Vendehals	<i>Jynx torquilla</i>	212	x	=	+	=		
Lille flagspætte	<i>Dryobates minor</i>	83	x	=	+	+		
Stor hornugle	<i>Bubo bubo</i>	70	++	+++	+	+		
Turteldue	<i>Streptopelia turtur</i>	50	-	+++	+	+		
Kirkeugle	<i>Athene noctua</i>	10	---	---	-	-		
Biæder	<i>Merops apiaster</i>	8	+	x	+	+	0	
Mosehornugle	<i>Asio flammeus</i>	6	<>	<>	-	-	6	<>
Perleugle	<i>Aegolius funereus</i>	5	+	?	+	+	1	<>

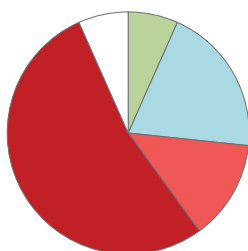
8 Svaler, lærker m.m.

Landsvale (Saxifraga). Foto: Martin Mollet.

Figur 8.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 8.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Denne gruppe består af 15 arter af spurvefugle og omfatter lærker (tre arter), svaler (tre arter), pibere (fire arter), vipstjerter (tre arter) samt vandstær og jernspurv. Gruppen har som helhed klaret sig mindre godt i den lange periode (Figur 9.1). Blot en enkelt art, hvid vipstjert, er gået frem i bestandsudviklingen, mens ti arter er gået tilbage (Tabel 8.2). Tre arter har haft en stabil bestandsudvikling, mens den er rapporteret som ukendt for én art.

Digesvale er en af de arter, som ikke har været i stand til at opretholde bestandsniveauet. Arten graver reden ud i klinger, skrænter og grusgrave, men det er ikke nødvendigvis manglen på egnede ynglepladser, som har forårsaget tilbagegangen. Som mange andre insektædere tilbringer digesvalerne hovedparten af året i vinterkvarteret i Afrika, og det kan meget vel være ugunstige forhold der, der har ført til den negative bestandsudvikling for arten.

Blandt de sjældneste arter i gruppen (med færre end 100 ynglepar) har der i den lange periode været kraftig tilbagegang for både markpiber (der måske er helt forsvundet som dansk ynglefugl), toplærke og skærpiber, mens tendensen er usikker for vandstær, hvor bestanden altid har ligget på et lavt niveau.

I den korte periode efter 2007 er der registreret tilbagegang i antal for seks arter, dvs. færre end i den lange periode. Ingen af arterne er gået frem, mens otte arter har haft en stabil bestandsudvikling. Sanglærke, skovpiber, digesvale og bjergvipstjert har alle haft tilbagegang i både den korte og den lange periode.

Tabel 8.1. Påvirkningsfaktorer på svaler, lærker m.m. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Græsningsophør	Eutrofiering	Pesticider	Dræning/kystsikring	Rekreative aktiviteter	Jagt/ejterstræbelser	Klimaforandringer	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A247	Sanglærke	M		M	M			M			
A251	Landsvale	M			M				M		
A262	Hvid vipstjert										M
A256	Skovpiber										M
A266	Jernspurv	M									
A738	Bysvale										M
A257	Engpiber	M				M					
A249	Digesvale				M	M			M		
A260	Gul vipstjert	H	H			H					
A246	Hedelærke										M
A261	Bjergvipstjert			M		M					
A666	Skærpiber										M
A264	Vandstær									M	
A244	Toplærke									M	
A255	Markpiber		M				H				

For de syv talrigeste arter i gruppen med bestandsstørrelser på 10.000 par eller flere, er der ikke registreret ændringer i udbredelse, hverken i den lange eller korte periode (Tabel 8.2). Det skyldes, at arterne er så udbredte i Danmark, at der skal ske meget store ændringer i bestandene, før det giver sig udslag i udbredelsesmønsteret. Ud af de otte mindst talrige arter er der for seks arter registreret et fald i udbredelsen i den lange periode, blandt andet kommer den markante tilbagegang for digesvale til udtryk i et fald i udbredelsen efter 1980, mens der ikke er registreret ændringer siden 2007. Hedelærke har som den eneste art i gruppen forøget sit udbredelsesområde i både den korte og den lange periode.

Bestandene er påvirket af en lang række faktorer (Tabel 8.1). Det er dog især intensivt landbrug der påvirker arterne i det åbne land, men arter tilknyttet våde enge og kystskrænter er truet af hhv. dræning og kystsikring.

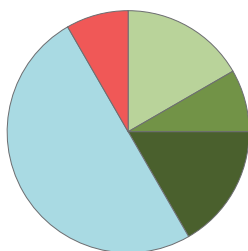
Tabel 8.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farveko-der og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Sanglærke	<i>Alauda arvensis</i>	660650	-	---	=	=		
Landsvale	<i>Hirundo rustica</i>	208558	-	=	=	=		
Hvid vipstjert	<i>Motacilla alba</i>	136026	=	+	=	=		
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>	71197	-	--	=	=		
Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>	70606	=	---	=	=		
Bysvale	<i>Delichon urbicum</i>	30400	=	=	=	=		
Engpiber	<i>Anthus pratensis</i>	29214	=	---	=	=		
Digesvale	<i>Riparia riparia</i>	9210	--	---	=	-		
Gul vipstjert	<i>Motacilla flava</i>	3762	=	---	+	-		
Hedelærke	<i>Lullula arborea</i>	350 - 450	=	=	+	+		
Bjergvipstjert	<i>Motacilla cinerea</i>	299	-	--	-	+		
Skærpiber	<i>Anthus petrosus</i>	48	=	---	-	-		
Vandstær	<i>Cinclus cinclus</i>	4	-	x	-	-		
Toplærke	<i>Galerida cristata</i>	2	x	---	-	-		
Markpiber	<i>Anthus campestris</i>	0	=	---	-	-	0	-

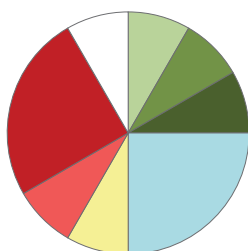
9 Drosler og andre småfugle

Rødhals (*Saxifraga*). Foto: Piet Munsterman.

Figur 9.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 9.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

I denne gruppe finder vi 12 arter af spurvefugle, nemlig drosler (fire arter, jorddrosler (fem arter), bynkefugle (to arter) og stenpikker. I gruppen findes Danmarks talrigeste ynglefugl, solsort, med 2,1 mio. par.

I den lange periode siden 1980 er der store forskelle på bestandsudviklingen for arterne i denne gruppe (Tabel 9.2). Fire arter er gået frem, og fire er gået tilbage, mens tre arter har holdt sig stabile og en enkelt har fluktueret.

Blåhals vendte tilbage som dansk ynglefugl i 1992 efter ca. 100 års fravær. Genindvandringen var resultat af en stærkt voksende bestand i Holland og Nordtyskland. Efterfølgende er bestanden vokset markant i Sønderjylland, hvor arten i visse områder er ret almindelig, og fuglene har spredt sig til store dele af Jylland og er under spredning på Fyn og Sjælland.

I den korte periode efter 2007 er der kun registreret tilbagegang for en enkelt art (nattergal), mens fem arter har været i fremgang. To arter, sortstrubet bynkefugl og rødstjert, har haft konstant fremgang i både den lange og korte periode, og desuden har blåhals haft fremgang i store dele af perioden.

De fleste arter i gruppen har haft et stabilt eller voksende udbredelsesområde i både den lange og korte periode (Tabel 9.2). Undtagelserne er bynkefugl og stenpikker, der i begge perioder har fået indskrænket udbredelsesområdet. Sjagger har udvidet udbredelsesområdet i den lange periode, mens det er blevet mindre i den korte periode.

Tabel 9.1. Påvirkningsfaktorer på drosler og andre småfugle. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Græsningsophør	Jagt/efterstræbelse	Klimaforandringer	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A283	Solsort						
A285	Sangdrossel			M			
A269	Rødhals						M
A274	Rødstjert						M
A270	Nattergal					M	
A287	Misteldrossel						M
A275	Bynkefugl	H	H	H			
A277	Stenpikker	H					
A284	Sjagger			M			
A480	Blåhals					M	
A273	Husrødstjert						M
A276	Sortstrubet bynkefugl						M

Faktorer, der påvirker bestandene for arterne i denne gruppe, er blandt andet intensivt landbrug (bynkefugl og stenpikker) samt jagt på drosler i vinterkvarterene (Tabel 9.1).

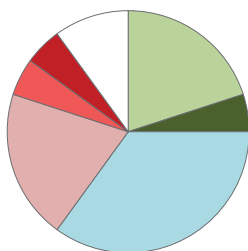
Tabel 9.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farveko-der og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Solsort	<i>Turdus merula</i>	2094328	=	+	=	=		
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>	384280	+	=	=	=		
Rødhals	<i>Erithacus rubecula</i>	279703	+	<>	=	=		
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	113905	++	++	+	+		
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>	40641	--	---	=	+		
Misteldrossel	<i>Turdus viscivorus</i>	20087	=	--	=	+		
Bynkefugl	<i>Saxicola rubetra</i>	6936	=	---	-	-		
Stenpikker	<i>Oenanthe oenanthe</i>	1407	=	=	-	-		
Sjagger	<i>Turdus pilaris</i>	820	=	---	-	+		
Blåhals	<i>Cyanecula svecica</i>	734	+++	x	+	+		
Husrødstjert	<i>Phoenicurus ochruros</i>	584	=	=	+	+		
Sortstrubet bynkefugl	<i>Saxicola torquatus</i>	366	+++	+++	+	+		

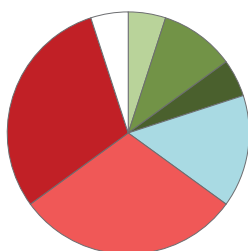
10 Sangere m.m.

Tornsanger. Foto: Peter Bundgaard.

Figur 10.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 10.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Sangerne er med deres 16 arter de mest talstærke i denne gruppe af spurvefugle i forhold til to fuglekonger og to fluesnappere. Høgesanger er opført på listen over indberettede arter, men yngler ikke længere i Danmark.

Denne gruppes bestandsudvikling er præget af tilbagegang og blot fire arter, rødtoppet fuglekonge, munk, tornsanger og gransanger kan mønstre en stigning i bestandstal i perioden efter 1980 (Tabel 10.2). Endvidere har tre arter holdt et stabilt bestandsniveau, mens 12 arter har haft aftagende ynglebestande i Danmark. Fælles for arterne er, at de er insektædere, og bortset fra gransanger, munk og de to fuglekonger overvintrer gruppens fugle i Afrika syd for Sahara.

Gransanger overvintrer ved Middelhavet og i Nordafrika. Den er den sanger, der forekommer tidligst på året på vore breddegrader, og dens sang høres allerede fra marts måned. Arten har haft en stigende bestand i hele perioden efter 1980, og har overhalet løvsangeren, som den talrigeste af de små grønne sangere. Broget fluesnapper har modsat været i tilbagegang i hele perioden efter 1980. Arten yngler i ældre løvskove gerne med parkagtig karakter, og det er et åbent spørgsmål, om grunden til denne arts tilbagegang skal findes i yngleområderne eller i vinterkvarteret i tropisk Afrika. Den langsigtede tilbagegang for stort set samtlige insektædende Afrikatrækkere i denne gruppe kunne tyde på, at forholdene under træk og i overvintringsområderne i Vestafrika også spiller ind for broget fluesnapper. De nærmere årsagssammenhænge er dog vanskelige at dokumentere.

Tabel 10.1. Påvirkningsfaktorer på sangere m.m. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Græsningsophør	Intensiv skovbrug	Dræning/udtørring	Klimaforandringer	Føde, insekter	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A311	Munk								M
A572	Gransanger								M
A309	Tornsanger								M
A316	Løvsanger					M			
A574	Gærdesanger	H							
A310	Havesanger							M	
A317	Fuglekonge						M		
A299	Gulbug								M
A297	Rørsanger							M	
A296	Kærsanger								M
A319	Grå fluesnapper								M
A314	Skovsanger			M					
A295	Sivsanger								M
A322	Broget fluesnapper	H					M		
A290	Græshoppesanger	M			M				
A318	Rødtoppet fuglekonge								M
A298	Drosselrørsanger								M
A292	Savisanger								M
A307	Høgesanger	M	M						
A573	Lundsanger								M

Bestanden af fuglekonge er tilsyneladende gået tilbage i Danmark, men måske mest fordi den er vanskelig at høre, mens rødtoppet fuglekonge, efter den blev konstateret som dansk ynglefugl i 1961, har været i fremgang.

I den korte periode efter 2007 er mønsteret i bestandsudvikling næsten det samme som i den lange periode, om end flere arter har registreret stabile bestande i den korte periode. Syv arter er stabile mod tre arter i perioden efter 1980. Gransanger og munk var i fremgang, såvel i perioden efter 2007 som i den lange periode. Broget fluesnapper har fortsat tilbagegangen i den korte periode.

Syv arter i gruppen er opgivet til mere end 10.000 ynglepar i Danmark og for disse fugle har udbredelsesområdet holdt sig stabilt eller voksende såvel på lang som på kort sigt (Tabel 10.2). Det skyldes, at arterne er vidt udbredte i Danmark, og der skal derfor ske meget store ændringer i bestandene, før det giver sig udslag i udbredelsesmønstret. Det gælder også gransanger, som på trods af en stor bestandsvækst, har haft en stabil udbredelse i Danmark. For broget fluesnapper er en negativ bestandsudvikling slået igennem og arten er gået tilbage i udbredelse.

Bestandsstørrelserne er især påvirket af intensiv landbrug, men også intensiv skovbrug, græsningsophør og klimaforandringer er faktorer der har betydning for bestandenes størrelser (Tabel 10.1).

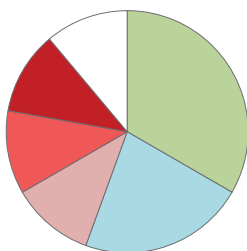
Tabel 10.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekode og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>	486672	+	++	=	=		
Gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>	401115	+	++	=	+		
Tornsanger	<i>Sylvia communis</i>	392846	=	+	=	=		
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>	298645	--	---	=	=		
Gærdesanger	<i>Sylvia curruca</i>	177643	+	--	=	=		
Havesanger	<i>Sylvia borin</i>	175402	-	--	=	=		
Fuglekonge	<i>Regulus regulus</i>	108094	=	--	=	=		
Gulbug	<i>Hippolais icterina</i>	39009	-	---	=	=		
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	34705	-	--	=	=		
Kærsanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	29644	-	=	+	+		
Grå fluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>	13593	=	--	=	+		
Skovsanger	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	9944	=	---	=	=		
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	3903	=	=	=	-		
Broget fluesnapper	<i>Ficedula hypoleuca</i>	3861	---	---	-	-		
Græshoppesanger	<i>Locustella naevia</i>	895	=	--	+	+		
Rødtoppet fuglekonge	<i>Regulus ignicapilla</i>	225	+	+++	+	+		
Drosselrørsanger	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	20	+++	=	+	-		
Savisanger	<i>Locustella luscinioides</i>	15	=	---	+	-		
Høgesanger	<i>Sylvia nisoria</i>	0	x	---	-	-		
Lundsanger	<i>Phylloscopus trochiloides</i>	0	x	x	+	x	0	

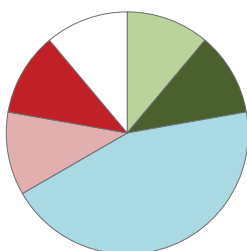
11 Kragefugle og tornskader

Rødrygget tornskade. Foto: Peter Bundgaard.

Figur 11.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 11.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Kragefugle dominerer med sine syv arter denne gruppe, som endvidere omfatter to tornskader. I denne gruppe finder vi nogle af Danmarks talrigeste ynglefugle, hvor husskade, krage og allike alle har danske bestande på mere end 100,000 ynglepar.

Siden 1980 er to kragefugle gået frem i antal, fire arter har formået at opretholde stabile ynglebestande i Danmark, mens en art er gået tilbage (Tabel 11.2). Ravn er et eksempel på en succesfuld kragefugl. Intensiv forfølgelse, bl.a. med forgiftede hønseæg, bragte den danske ravnebestand ned på et minimum i midten af 1900-tallet, hvor den samlede danske bestand blev vurderet til omkring 10 par. I den følgende periode voksede bestanden, og det vurderes, at der omkring 1980 var ca. 200 par i Danmark. Efter 1980 har der været fart på tilvæksten til de godt 1.200 par bestanden tæller i øjeblikket.

Blandt tornskaderne er stor tornskade gået tilbage, og er nu stort set forsvundet som dansk ynglefugl, mens bestanden af rødrygget tornskade har været relativt stabil efter 1980. De samme tendenser er også gældende for bestandsudviklingen i den korte periode efter 2007.

Ravn fortsætter sin fremgang i den korte periode, og i øvrigt opretholder kragefuglene alle stabile bestandsniveauer med undtagelse af husskade og skovskade. Nøddekrige er en uregelmæssig dansk ynglefugl.

Tabel 11.1. Påvirkningsfaktorer på kragefugle og tornskader. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Græsningsophør	Dræning	Jagt/regulering	Mgl. skovlysninger	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A343	Husskade							M
A349	Krage							M
A347	Allike							M
A348	Råge				M			
A342	Skovskade							M
A338	Rødrygget tornskade	H	H	H		H		
A350	Ravn							M
A344	Nøddekrige							M
A340	Stor tornskade						M	

De fem talrigeste arter kragefugle med bestande på mere end 10.000 ynglepar i Danmark har alle haft stabile udbredelse eller for rågens vedkommende kunnet mønstre en fremgang (Tabel 11.2). Ravn har med den markante bestandstilvækst været i stand til at kolonisere næsten alle hjørner af Danmark.

Det er især bestanden af rødrygget tornskade der trues af en række faktorer, alle med høj påvirkningsfaktor (Tabel 11.1). Det drejer sig om manglende skovlysninger, intensivt landbrug, græsningsophør og dræning. Bestanden af råge påvirkes af de reguleringer der foretages i ynglekolonierne.

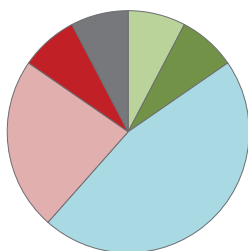
Tabel 11.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekode og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Husskade	<i>Pica pica</i>	235443	-	=	=	=		
Krage	<i>Corvus corone</i>	137497	+	=	=	=		
Allike	<i>Corvus monedula</i>	103012	+	+	=	=		
Råge	<i>Corvus frugilegus</i>	85565	=	=	+	+		
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>	35274	--	-	=	=		
Rødrygget tornskade	<i>Lanius collurio</i>	1500	=	=	+	+		
Ravn	<i>Corvus corax</i>	1253	+	+++	+	+		
Nøddekrige	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	0	x	x	-	+	0	
Stor tornskade	<i>Lanius excubitor</i>	0	---	---	-	-		

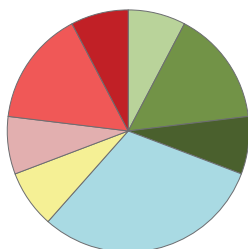
12 Mejsler og andre småfugle

Halemeise. Foto: Peter Bundgaard.

Figur 12.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 12.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Denne gruppe består af seks egentlige mejser, to træløbere samt skægmeise, halemeise, spætmeise, pungmeise og pirol. Gruppen indeholder ikke mindre end tre arter, som har koloniseret Danmark efter 1960: pungmeise, skægmeise og senest fyrremeise.

For tre af seks arter af egentlige mejser har bestandsudviklingen efter 1980 været negativ (Tabel 12.2). Af de øvrige arter i gruppen er det blot halemeise, som er noteret for en tilbagegang i bestanden i perioden. Halemeise yngler i modsætning til de egentlige mejser ikke i huller i træer, men bygger en kunstfærdig rede. Arten findes i to underarter, nordlig og sydlig halemeise, og grænsen mellem de to underarter går igennem Danmark. Denne grænse er i øvrigt rykket nordpå igennem 1900-tallet.

Bestandene af de øvrige arter, heriblandt navnlig korttået træløber, er gået frem eller har for træløbers vedkommende været fluktuerende. Korttået træløber er en nytilkommer af lidt ældre dato, idet arten første gang blev registreret i 1930 og som dansk ynglefugl i 1946 i Sønderjylland. Siden har arten spredt sig og bestanden er vokset, således at den samlede bestand nu er opgjort til godt 3.400 par. Ekspansionen har affødt en del skærmydsler med træløbere, da der er et stort overlap i valg af ynglehabitat.

I den korte periode efter 2007 er der kun én art der er i fremgang (spætmeise), fire arter er i tilbagegang og fem arter går hverken frem eller tilbage i antal ynglepar. I den korte periode har bestanden af halemeise været stabil, mens

Tabel 12.1. Påvirkningsfaktorer på mejser og andre småfugle. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv skovbrug	Luftforurening	Føde, insekter	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A330	Musvit			M		
A483	Blåmejse					M
A472	Sortmejse		M			
A332	Spætmejse					M
A493	Sumpmejse					M
A334	Træløber					M
A497	Topmejse	M	M			
A324	Halemejse					M
A637	Korttået træløber					M
A323	Skægmejse					M
A492	Fyrremejse					M
A337	Pirol				M	
A336	Pungmejse				M	

bestandene af topmejse og pungmejse er gået tilbage. For fyrremejse er bestandsudviklingen usikker, og væksten i bestanden er måske stoppet.

Syv arter i gruppen kan mønstre mere end 10.000 ynglepar i Danmark, og for disse fugle har udbredelsesområdet holdt sig stabilt eller i fremgang såvel på lang som på kort sigt, på trods af at tre arter har været i bestandstilbagegang i perioden (Tabel 12.2). Det skyldes, at arterne er så udbredte i Danmark, at der skal ske meget store ændringer i bestandene, før det giver sig udslag i udbredelsesmønsteret. For de mere fåtallige arter har alle haft fremgang i udbredelsen, bortset fra de helt fåtalige pirol og pungmejse, der måske er på vej til at forsvinde som danske ynglefugle. Korttået træløber har i perioden efter 1980 fået virkelig godt fodfæste på Lolland-Falster, Møn og Sjælland og er i dag relativt almindelig i flere nye, velegnede områder i disse landsdele.

De fleste arter i gruppen er vidt udbredte og talrige, hvor der ikke er mange faktorer der påvirker bestandene (Tabel 12.1). Intensivt skovbrug og mangel på insekter til føde kan dog påvirke bestandsstørrelserne.

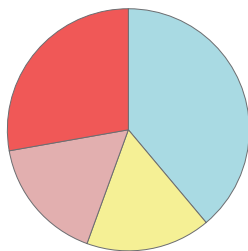
Tabel 12.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farveko-der og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		Udbredelse		SPA	
			kort	lang	kort	lang	bestand	trend
Musvit	<i>Parus major</i>	642117	-	-	=	=		
Blåmejse	<i>Cyanistes caeruleus</i>	236437	=	+	=	=		
Sortmejse	<i>Periparus ater</i>	92589	=	--	=	=		
Spætmejse	<i>Sitta europaea</i>	52968	+	++	+	+		
Sumpmejse	<i>Poecile palustris</i>	29444	=	=	=	+		
Træløber	<i>Certhia familiaris</i>	22641	-	<>	+	+		
Topmejse	<i>Lophophanes cristatus</i>	11179	---	---	=	=		
Halemejse	<i>Aegithalos caudatus</i>	7265	=	--	+	+		
Korttået træløber	<i>Certhia brachydactyla</i>	3441	++	++	+	+		
Skægmejse	<i>Panurus biarmicus</i>	2000	=	=	+	+		
Fyrremejse	<i>Poecile montanus</i>	500	?	+++	+	+		
Pirol	<i>Oriolus oriolus</i>	10	=	=	-	-		
Pungmejse	<i>Remiz pendulinus</i>	10	-	=	-	+		

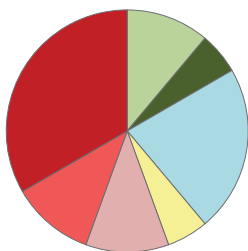
13 Finker, værlinger m.m.

Gråsisken. Foto: John Frikke.

Figur 13.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 13.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Denne gruppe er domineret af finkerne (11 arter), men omfatter også værlinger (hvor de danske ynglefugle er gulspurv, rørsurv og bomlærke), de egentlige spurve og stær. Gulrisk har ynglet periodisk efter det første ynglepar blev registreret i 1948.

I den lange periode efter 1980 har tre arter været i fremgang, 10 arter har været i tilbagegang, fire arter har været stabile, mens gærdesmutte har haft en fluktuerende bestand i Danmark (Tabel 13.2). Gråsisken er én af arterne i tilbagegang. Arten blev første gang fundet ynglende i Danmark i 1954 i Vestjylland formentlig med oprindelse i England. Arten spredte sig først til nåletræsplanter i Jylland og snart derefter til det øvrige land. Bestanden toppede øjensynligt i 1970'erne med 10.000-20.000 par, men har været i tilbagegang siden.

Et modstykke til gråsisken er karmindompap, som har koloniseret Danmark fra øst. Fra begyndelsen af 1970'erne slog fuglene sig ned i åbne og fugtige kystområder og skabte hurtigt en bestand på flere hundrede ynglepar. Bestanden er dog siden gået tilbage og arten er forsvundet fra mange tidligere yngleområder. Gulspurv hører til i det danske kulturlandskab og forekommer overalt i Danmark. På trods af en konstant tilbagegang er gulspurv stadig en af Danmarks almindeligste fugle.

Stær er i et jævnt tempo reduceret i bestandsstørrelse, og der vurderes blot at være halvt så mange stær som i 1980.

Tabel 13.1. Påvirkningsfaktorer på finker, værlinger m.m. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Græsningsophør	Pesticider	Lufforening	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A657	Bogfinke						M
A620	Gråspurv	H					
A356	Skovspurv						M
A676	Gærdesmutte						M
A363	Grønirisk						M
A376	Gulspurv	M					
A351	Stær	H	H	H			
A476	Tornirisk	H					
A364	Stillits						M
A381	Rørspurv	H					
A372	Dompap						M
A383	Bomlærke	H		H			
A373	Kernebider						M
A474	Gråsiken						M
A369	Lille korsnæb						M
A478	Grønsiken						M
A371	Karmindompap					M	
A361	Gulirisk						M

Gruppen af finker, værlinger m.m. viser nogen forskel på bestandsudviklingen efter 2007 i forhold til den lange periode efter 1980 (Tabel 13.2). I den korte periode har ingen arter været i fremgang, mens otte arter har opretholdt deres bestande, og otte arter har været i tilbagegang. Gærdesmutte vurderes i begge perioder at fluktuere i antal.

Gruppen omfatter 13 arter med bestande på mere end 10.000 ynglepar i Danmark, og disse arter har alle, med undtagelse af bomlærke, ligget stabilt eller voksende i udbredelse, både når man ser på den lange periode og den korte periode. Trods bestandstilbagegang har gråsiken udvidet sin udbredelse i Danmark i perioden efter 1980, og opretholdt den i den korte periode efter 2007. Grønsiken har trods en fluktuerende bestand undergået indskrænkning i udbredelsen i den korte periode.

Stær er trods den store bestandstilbagegang fortsat en af Danmark almindeligste fugle, og arten har opretholdt en stabil udbredelse gennem hele rapporteringsperioden.

Bestandene er især truet af intensiv landbrug, inklusiv græsningsophør og pesticider (Tabel 13.1).

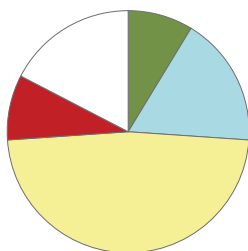
Tabel 13.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling og udbredelse i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farveko-der og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend kort	Bestandstrend lang	Udbredelse kort	Udbredelse lang	SPA bestand	SPA trend
Bogfinke	<i>Fringilla coelebs</i>	1282151	-	-	=	=		
Gråspurv	<i>Passer domesticus</i>	639986	-	--	=	=		
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>	557188	=	+	=	=		
Gærdesmutte	<i>Troglodytes troglodytes</i>	432589	<>	<>	=	=		
Grønirisk	<i>Chloris chloris</i>	332353	--	=	=	=		
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	302952	--	---	=	=		
Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	289675	--	---	=	=		
Tornirisk	<i>Linaria cannabina</i>	120990	=	---	=	=		
Stillits	<i>Carduelis carduelis</i>	44606	=	+++	=	+		
Rørspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	41085	--	--	=	=		
Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	38963	=	+	+	+		
Bomlærke	<i>Emberiza calandra</i>	27529	--	-	=	-		
Kernebider	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	13562	=	=	+	+		
Gråsiken	<i>Acanthis flammea</i>	4000	=	---	+	+		
Lille korsnæb	<i>Loxia curvirostra</i>	413	<>	---	-	+		
Grønsiken	<i>Spinus spinus</i>	106	<>	---	-	+		
Karmindompap	<i>Carpodacus erythrinus</i>	40	-	=	-	+		
Gulirisk	<i>Serinus serinus</i>	2	=	=	+	+		

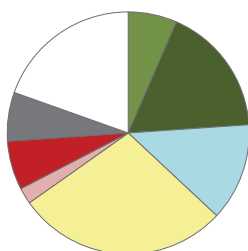
14 Overvintrende vandfugle

Sortand. Foto: Peter Bundgaard.

Figur 14.1a. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den korte periode 2007-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Figur 14.1b. Procentvis fordeling i bestandsudviklingen i den lange periode 1980-2018. Farveko-derne svarer til i Tabel 1.2.

Denne gruppe adskiller sig fra alle de andre grupper ved alene at omfatte ikke-ynglende fugle optalt på raste- eller fourageringspladser ved midvinter. En lang række arter, fx almindelig ryle og pibeand, ville have været langt mere talrige, hvis optællingerne var foregået i forårs- eller efterårstræktiden end om vinteren.

En anden ting, som adskiller denne gruppe fra de øvrige, er angivelse af andelen af fuglene, som er optalt i fuglebeskyttelsesområder. Dette kan lade sig gøre, fordi fuglene er optalt med geografiske koordinater, så det let kan konstateres om de er inden for et af disse områder. Samtidigt er det tilstræbt at opgøre de samlede nationale bestande ved landsdækkende optællinger af fugle, så der også foreligger viden om hvor og i hvilke antal de overvintrende arter findes uden for fuglebeskyttelsesområderne (Nielsen m.fl. 2019).

De ikke-ynglende fugle i denne gruppe består af i alt 46 arter, hvoraf ti af arterne ikke blev afrapporteret ved den seneste Artikel 12-rapportering (Pihl & Fredshavn 2015). Arterne er fordelt på to lommer, nordisk lappedykker, skarv, 27 andefugle, blishøne, 10 vadefugle, dværgfalk, to måger og søkon-ge. Andefuglene omfatter tre svaner, otte gæs, fire svømmeænder, 11 dykæn-der og gravand. Begge underarter af sædgås (tajgasædgås og tundrasædgås), samt af knortegås (mørkbuget og lysbuget) er indrapporteret til EU. Blandt de ti vadefugle er denne gang medtaget en vurdering for sortgrå ryle, selvom arten er vanskelig at optælle.

Tabel 14.1. Påvirkningsfaktorer på overvintrende vandfugle. Påvirkningens betydning for bestandsstørrelsen er angivet som høj (H) eller middel (M). Påvirkningsfaktorer med lav betydning er ikke angivet.

Kode	Art	Intensiv landbrug	Intensiv skovbrug	Vindmøller	Skibstrafik	Rekreative aktiviteter	Jagt/Regulering	Fiskeri/bifangst	Forening	Ukendt påvirkning	Ingen påvirkning
A063	Edderfugl				M	M	M	M			
A900	Sortand			M	M	M	M	M			
A045-C	Bramgås										M
A053	Gråand						M				
A043	Grågås						M				
A125	Blishøne						M		H		
A061	Troldand						M				
A064	Havlit			M	M		M	M			
A067	Hvinand						M	M			
A038	Sangsvane										M
A069	Toppet skallesluger				M	M		M			
A036	Knopsvane					M			M		
A130	Strandskade						M	M			
A855	Pibeand						M		M		
A048	Gravand										M
A040-A	Kortnæbbet gås						M				
A066	Fløjlsand			M	M	M	M	M			
A070	Stor skallesluger							M			
A062	Bjergand						M	M			
A391	Skarv						H	M			
A149	Almindelig ryle										M
A768	Storspove										M
A001	Rødstrubet lom			M	M	M		M			
A394	Blisgås						M				
A767	Lille skallesluger										M
A674-B	Lysbuget knortegås								M		
A054	Spidsand						M		M		
A701	Tajgasædgås		M				M				
A143	Islandsk ryle							M			
A052	Krikand						M				
A059	Taffeland						M		H		
A675	Mørkbuget knortegås									M	
A144	Sandløber										M
A702	Tundrasædgås						M				
A157	Lille kobbersnepe										M
A037	Pibesvane								M		
A002	Sortstrubet lom			M	M	M		M			
A142	Vibe	M									
A148	Sortgrå ryle										M
A141	Strandhjejle										M
A007	Nordisk lappedykker									M	
A098	Dværgfalk										M
A152	Enkeltbekkasin									M	
A186	Gråmåge										M
A185	Hvidvinget måge										M
A203	Søkonge									M	

Da fuglene er optalt ved midvinter, varierer de meget mere i antal fra år til år end ynglefuglene. En række arter bliver i Danmark i milde vintre, hvorimod de i hårde vintre trækker ud af landet. Dette er forklaringen på, at mange arter er angivet som fluktuerende (Tabel 14.2).

Vurdering af langtidstrend for lommer og havdykænder besværliggøres af, at optællingsmetoderne har ændret sig over tid. Tidligere blev det totale antal fugle optalt i arternes primære forekomstmråde, men man er senere gået over til en metode, hvor man ud fra optællinger fra fly foretaget langs parallelle transekter estimerer de totale antal. Denne metodeforskel gør tallene svære at sammenligne.

Bestandsudvikling for rødstrubet lom er vurderet som stabil i den korte periode, hvorimod langtids-trenden er ukendt. For sortstrubet lom er udviklingen ukendt. Skarv er vurderet som fluktuerende i den korte periode, men stigende i den lange periode. Blandt svanerne har knopsvane holdt sig stabil, sangsvane går fortsat frem og pibesvane er fluktuerende.

Antallet af overvintrende gæs i Danmark afhænger af vinterens hårdhed, hvorfor de varierer meget i antal og de er således vurderet som fluktuerende i perioden 2007-2018. I den lange periode siden 1980 har der dog været fremgang hos grågås, kortnæbbet gås, blisgås, tundrasædgås og lysbuget knortegås. Bramgås fortsætter fremgangen i både antal og udbredelse, hvorimod de mildere vintre formentlig er årsagen til, at færre tajgasædgæs nu overvintrer i Danmark.

Langt de fleste svømmeænder overvintrer i fluktuerende antal i Danmark. Troldand er gået tilbage i begge perioder, hvilket afspejler at arten i stigende omfang overvintrer længere mod nordøst (Sverige og Finland) (Lehikoinen m.fl. 2013).

Tabel 14.2. Bestandsstørrelser 2018 samt trend for bestandsudvikling i perioden 2007-2018 (kort) og perioden 1980-2018 (lang). SPA er bestandsstørrelse og udvikling i fuglebeskyttelsesområder for arter på udpegningsgrundlag. Farvekoder og symboler er som i Tabel 1.2.

Art	Videnskabelig navn	Bestand størrelse	Bestandstrend		SPA	
			kort	lang	bestand	trend
Edderfugl	<i>Somateria mollissima</i>	396000 - 592000	=	-	151000-226000	x
Sortand	<i>Melanitta nigra</i>	184000 - 371000	---	?	73000-93000	x
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>	164688	++	+++	92278	-
Gråand	<i>Anas platyrhynchos</i>	139233	=	=	99493	=
Grågås	<i>Anser anser</i>	96887	<>	+++	44910	-
Blishøne	<i>Fulica atra</i>	93116	---	=	59416	=
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>	91266	---	---	58937	=
Havlit	<i>Clangula hyemalis</i>	62000 - 83000	=	?	18000-25000	x
Hvinand	<i>Bucephala clangula</i>	70116	=	=	43572	=
Sangsvane	<i>Cygnus cygnus</i>	57578	++	+++	17853	-
Toppet skallesluger	<i>Mergus serrator</i>	49500	=	=	31000	x
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	46879	=	=	32860	=
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	32061	<>	<>	30772	=
Pibeand	<i>Mareca penelope</i>	29249	<>	<>	20406	=
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	21020	<>	<>	20358	=
Kortnæbbet gås	<i>Anser brachyrhynchus</i>	19968	<>	+++	9053	=
Fløjlsand	<i>Melanitta fusca</i>	10000 - 24000	++	?	5000-12000	x
Stor skallesluger	<i>Mergus merganser</i>	16253	=	=	11185	=
Bjergand	<i>Aythya marila</i>	15505	<>	---	12274	=
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>	15345	<>	++	8339	=
Almindelig Ryle	<i>Calidris alpina</i>	14889	<>	---	13663	=
Storspove	<i>Numenius arquata</i>	12675	<>	+++	12131	=
Rødstrubet lom	<i>Gavia stellata</i>	11500 - 12200	=	x	1500-1600	x
Blisgås	<i>Anser albifrons albifrons</i>	9559	<>	+++	2024	-
Lille skallesluger	<i>Mergellus albellus</i>	8126	++	+++	7393	=
Lysbuget knortegås	<i>Branta bernicla hrota</i>	7920	<>	++	7144	=
Spidsand	<i>Anas acuta</i>	7026	<>	<>	6948	=
Tajgasædgås	<i>Anser fabalis fabalis</i>	5311	---	<>	1679	<>
Islandsk ryle	<i>Calidris canutus</i>	4251	<>	<>	4229	=
Krikand	<i>Anas crecca</i>	4091	<>	++	2379	=
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>	3659	<>	<>	2223	=
Mørkbuget knortegås	<i>Branta bernicla bernicla</i>	2903	<>	<>	2835	=
Sandløber	<i>Calidris alba</i>	2293	<>	<>	1616	=
Tundrasædgås	<i>Anser fabalis rossicus</i>	2276	<>	+++	0	=
Lille kobbersneppe	<i>Limosa lapponica</i>	1910	<>	<>	1868	=
Pibesvane	<i>Cygnus columbianus bewickii</i>	992	<>	<>	672	<>
Sortstrubet lom	<i>Gavia arctica</i>	600 - 1300	x	x	80-180	x
Vibe	<i>Vanellus vanellus</i>	393	<>	<>	290	=
Sortgrå ryle	<i>Calidris maritima</i>	384	x	x	204	?
Strandhjejle	<i>Pluvialis squatarola</i>	310	<>	<>	306	=
Nordisk Lappedykker	<i>Podiceps auritus</i>	80	x	x	8	?
Dværgefalk	<i>Falco columbarius</i>	36	x	x	19	?
Enkeltebekkasin	<i>Lymnocyrtus minimus</i>	30	x	x		?
Gråmåge	<i>Larus hyperboreus</i>	29	x	x	0	?
Hvidvinget måge	<i>Larus glaucoides</i>	6	x	x	0	?
Søkonger	<i>Alle alle</i>	0	x	x		?

Havdykænderne er som beskrevet tidligere vanskelige at opgøre antalsmæssigt, da de ofte forekommer i områder langt fra land og forskellige optællingsmetoder har besværliggjort en egentlig sammenligning på lang sigt. Den geografiske fordeling og antallet af sortand og fløjlsand har ændret sig betragteligt i den korte periode, hvor fløjlsand i både udbredelse og antal er gået frem, i modsætning til sortand, for hvilken udviklingen synes at være gået den modsatte vej. Den ændrede fordeling hos sortand kan dog være ensbety-

Blisgås mellem kortnæbbede gæs. Foto: Peter Bundgaard.

dende med at fuglene til dels bare har ændret deres fordeling inden for artens samlede overvintringsområde. Det kan fremtidige, koordinerede optællinger af hele artens overvintringsområde forhåbentlig være med til at belyse. Edderfugl og havlit har begge været stabile i den korte periode. Lille skallesluger fortsætter fremgangen og træffes nu over hele landet, mens troldand er gået tilbage. For begge arter skyldes det bl.a. klimabetingede forskydninger i udbredelse (Pavón-Jordán m.fl. 2015). Blishøne har været stabil i den lange periode, men er gået tilbage i de seneste år, en tilbagegang, der også er registreret hos den danske ynglebestand (jf. Tabel 4.2).

Status for arterne nordisk lappedykker, dværgfalk, enkeltbekkasin, gråmåge og hvidvinget måge samt søkonge blev ikke rapporteret i 2013 (Pihl & Fredshavn 2015), og fælles for dem alle er, at de ikke dækkes af det nationale overvågningsprogram, NOVANA. Bestandsudviklingen for disse er således ukendt.

Påvirkningsfaktorer på overvintrende vandfugle kan ses i Tabel 14.1, hvor det ses at især menneskeskabte påvirkninger har indflydelse på en lang række af de overvintrende arter, men specielt de mere marine arter.

Tabel 14.2 viser forekomsten af fugle i fuglebeskyttelsesområderne (SPA) ved midvinter. Tallene viser at den procentvise største forekomst er blandt de arter, som først og fremmest opholder sig i Vadehavet, som fx gravand, strandskade og islandsk ryle, og mindre høj for arter, som foretrækker fjorde, laguner og andre lavvandede kystområder, bl.a. knopsvane, pibeand og blishøne. Andelen er mindst for de arter, der foretrækker at fouragere i landbrugsom-

råder, som kortnæbbet gås og begge underarter af sædgås, og for arter der forekommer længst ude på det åbne hav – rødstrubet lom, sortstrubet lom og havlit. Udviklingen er stort set stabil for alle arter, men det ses dog at arter som bramgås og sangsvane udviser svage tilbagegange i den andel som findes inden for fuglebeskyttelsesområderne, hvilket til dels kan forklares ved at de ikke er tilstede under optællingerne i fuglebeskyttelsesområderne, da de i stigende grad fouragerer på agerjorde uden for, men stadig i høj grad overnatter inden for fuglebeskyttelsesområderne.

15 Referencer

- DOF 2019. Atlas III - Dansk Ornitologisk Forenings fugleatlas 2014-17.
www.dofbasen.dk/atlas/
- Dybbro, T. 1976. De danske ynglefugles udbredelse: resultaterne af Atlas-projektet, kortlægningen af Danmarks ynglefugle 1971-74. Dansk Ornitologisk Forening.
- Grell, M.B. 1998. Fuglenes Danmark. - Gads Forlag og Dansk Ornitologisk Forening.
Grell, M.B. (red.).
- Jacobsen, E.M. 1997. Hvor mange fugle yngler i Danmark. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 91: 93-100.
- Lehikoinen, A., Jaatinen, K., Vähätalo, A.V., Clausen, P., Crowe, O., Deceuninck, B., Hearn, R.D., Holt, C.A., Hornman, M., Keweller, V., Langendoen, T., Nilsson, L., Tomankova, I., Wahl, J. & Fox, A.D. 2013. Rapid climate driven shifts in wintering distribution of three common winter waterbird species. - *Global Change Biology* 19: 2071-2081.
- Moshøj, C., Eskildsen, D.P., Jørgensen, M.F. & Vikstrøm, T. 2018. Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2017. - Årsrapport for Punkttællingsprogrammet. Dansk Ornitologisk Forening. DOF rapport nr. 23.
- Nielsen, R.D., Holm, T.E., Clausen, P., Bregnballe, T., Clausen, K.K., Petersen, I.K., Sterup, J., Balsby, T.J.S., Pedersen, C.L., Mikkelsen, P. & Bladt, J. 2019. Fugle 2012-2017. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport nr. 314.
- Nyegaard, T., Meltofte, H., Tofft, J. & Grell, M.B. 2014. Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 108: 1-144.
- Pavón-Jordán, D., Fox, A.D., Clausen, P., Dagys, M., Deceuninck, B., Devos, K., Hearn, R.D., Holt, C.A., Hornman, M., Keller, V., Langendoen, T., Ławicki, L., Lorentsen, S.-H., Luigujõe, L., Meissner, W., Musil, P., Nilsson, L., Paquet, J.-Y., Stipniece, A., Stroud, D.A., Wahl, J., Zenatello, M. & Lehikoinen, A. 2015. Climate-driven changes in winter abundance of a migratory waterbird in relation to EU protected areas. *Diversity and Distributions* 21: 571-582.
- Pihl, S. & Fredshavn, J.R. 2015. Størrelse og udvikling af fuglebestande i Danmark. Artikel 12 rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, 44 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - National Center for Miljø og Energi nr. 176. <http://dce2.au.dk/pub/SR176.pdf>
- Vikstrøm, T., Nyegaard, T., Fenger, M., Brandtberg, N. & Thomsen, H. 2015. Status og udviklingstendenser for Danmarks internationalt vigtige fugleområder (IBA'er). - Dansk Ornitologisk Forening. DOF rapport nr. 17. 83 s. + CD-rom med 171 lokalitetsbeskrivelser.

STØRRELSE OG UDVIKLING AF FUGLEBESTANDE I DANMARK - 2019

Artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet

Miljø- og fødevareministeriet fremsendte i oktober 2019 Danmarks Artikel 12-rapportering for perioden 2013-2018. Rapporteringen i 2019 er foretaget af Miljøstyrelsen som ansvarlig myndighed på grundlag af rådgivning og metodevalg fastlagt af DCE, Aarhus Universitet. Dansk Ornitologisk Forening / BirdLife Danmark (DOF) har bidraget med data og analyser for fuglearter, der ikke er omfattet af NOVANA-overvågningen. Formålet med denne rapport er derfor at skabe et overblik over resultaterne af den danske Artikel 12-rapportering. Afrapporteringen af fuglearterne er landsdækkende og omhandler i alt 226 arter. I alt er foretaget 245 artsrapporteringer for 46 overvintrende arter, 196 ynglefuglearter og yderligere tre arter, der kun forekommer i trækperioden, og dermed er alle regelmæssigt forekommende danske arter på Fuglebeskyttelsesdirektivets lister omfattet.